

Andrzej Nieć¹, Bartłomiej Szyprowski²

Udział Prokuratora Generalnego w posiedzeniach Sądu Najwyższego dotyczących zagadnień prawnych w sprawach cywilnych

Streszczenie

Prezentowany artykuł omawia działania Prokuratora Generalnego jako rzecznika interesu publicznego podejmowane w ramach zagadnień prawnych w sprawach cywilnych rozpoznawanych przez Sąd Najwyższy. Autorzy w pierwszej kolejności definiują pojęcia ogólne występujące w tym obszarze takie jak: zagadnienie prawne i uchwała Sądu Najwyższego. Następnie opisując procedurę postępowania w tego typu sprawach, przedstawiają rolę Prokuratora Generalnego, który poprzez prezentowanie Sądom Najwyższemu stanowiska w sprawie zagadnienia prawnego ma wpływ na ujednoczenie praktyki orzeczniczej sądów, przez co jawi się jako podmiot współdziałający z Sądem Najwyższym.

Słowa kluczowe

Zagadnienie prawne, zagadnienia abstrakcyjne, zagadnienie konkretne, postanowienie sądu pytającego, Prokurator Generalny, uchwały Sądu Najwyższego, ustawa o Sądzie Najwyższym.

1. Uwagi ogólne

Zgodnie z obowiązującym w Polsce stanem prawnym Sąd Najwyższy jest organem władzy sądowniczej powołanym do sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez m.in. zapewnienie zgodności z prawem i jednolitości

¹ Andrzej Nieć, prokurator Prokuratury Rejonowej w Nowym Sączu delegowany do Departamentu Postępowania Sądowego Prokuratury Krajowej.

² Dr Bartłomiej Szyprowski, prokurator Prokuratury Okręgowej Warszawa-Praga w Warszawie delegowany do Departamentu Postępowania Sądowego Prokuratury Krajowej, ORCID: 0000-0003-4077-8709.

orzecnictwa sądów powszechnych i sądów wojskowych przez podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne (art. 1 ust. 1a ustawy o Sądzie Najwyższym)³. Zagadnienie jednolitości orzecnictwa jako wartości systemowej dotyka szeregu aspektów sądowego stosowania prawa mających na celu budowanie i umacnianie państwa prawa. Sprowadza się w istocie do postrzeganej przez społeczeństwo pewności prawa w identycznych stanach faktycznych, a więc czynnika stabilizującego sytuację prawną stron postępowania oraz budującego zaufanie obywateli do państwa⁴.

Takie działanie Sądu Najwyższego, w ramach właściwości funkcjonalnej, realizowane jest w przypadkach: a) jeśli przy rozpoznaniu środka odwoławczego wyłoni się konieczność rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego sąd może odroczyć rozpoznanie sprawy i przekazać zagadnienie je Sądowi Najwyższemu (art. 390 i art. 397 § 3 k.p.c.)⁵; b) jeśli przy rozpoznaniu skargi kasacyjnej wyłoni się zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, Sąd Najwyższy może je przekazać składowi powiększonemu Sądu Najwyższego (art. 398¹⁷ § 1 k.p.c.; art. 82 § 1 u.SN)⁶; c) możliwość przedstawienia Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego przy zażaleniu na odrzucenie skargi kasacyjnej przez sąd drugiej instancji lub postanowienie sądu pierwszej lub drugiej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem orzeczenia (art. 394¹ § 3 k.p.c.); d) jeśli przy rozpoznaniu skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wyłoni się zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, Sąd Najwyższy może je przekazać składowi powiększonemu Sądu Najwyższego (art. 424¹² k.p.c. w zw. art. 398¹⁷ § 1 k.p.c.); e) jeśli przy rozpoznaniu skargi nadzwyczajnej wyłoni się zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, Sąd Najwyższy może je przekazać składowi powiększonemu Sądu Najwyższego (art. 95 u.SN w zw. art. 398¹⁷ § 1 k.p.c.)⁷; f) jeżeli jakkolwiek skład Sądu Najwyż-

³ Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 1093, dalej u.SN.

⁴ B. Janiszewska, O jednolitości orzecnictwa jako wartości systemowej, *Przegląd Sądowy* 2018, nr 11–12, s. 135–136, 145, 147.

⁵ Oczywiście wobec faktu, że w postępowaniu nieprocesowym stosuje się przepisy o postępowaniu procesowym, w sytuacji braku odmiennych uregulowań wskazane powyżej przepisy będą na zasadzie art. 13 § 2 k.p.c. stosowane również w zakresie postępowania nieprocesowego.

⁶ Należy przy tym zaznaczyć, że ta sytuacja dotyczy nie tylko zagadnienia prawnego, na którym opiera się skarga kasacyjna, lecz również zagadnienia, które pojawi się w toku rozpoznania skargi kasacyjnej. w tym sensie jest to sytuacja podobna do art. 390 k.p.c.

⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2023 r., sygn. II NSNc 43/23, niepubl.; uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2019 r., sygn. I NSNZP 2/19, Lex nr 2729318.; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lipca 2019 r.,

sze go zamierza odstąpić od zasady prawnej, przedstawia powstałe zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia składowi całej izby (art. 88 u.SN); g) jeżeli skład Sądu Najwyższego rozpoznający skargę nadzwyczajną zamierza odstąpić od zasady prawnej uchwalonej przez izbę Sądu Najwyższego (art. 94 § 3 u.SN); h) jeśli przy rozpoznawaniu przez Sąd Najwyższy sprawy wystąpi zagadnienie prawne dotyczące niezawisłości sędziego lub niezależności sądu odracza jej rozpoznanie i przedstawia to zagadnienie do rozstrzygnięcia składowi całej Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego (art. 82 § 2 u.SN); i) jeśli Sąd Najwyższy rozpoznając wniosek dotyczący wyłączenia sędziego, wskazany w art. 26 § 2 u.SN, poweźmie poważne wątpliwości co do wykładni przepisów prawa mających być podstawą orzeczenia, może odroczyć rozpoznanie wniosku i przedstawić zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia składowi całej Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądowi Najwyższemu (art. 82 § 3 u.SN); j) jeśli w orzecznictwie sądów powszechnych, sądów wojskowych lub Sądu Najwyższego ujawnią się rozbieżności w wykładni przepisów prawa będących podstawą ich orzekania Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego lub Prezes Sądu Najwyższego może, w celu zapewnienia jednolitości orzecznictwa, przedstawić wniosek o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego Sądowi Najwyższemu w składzie 7 sędziów lub innym odpowiednim składzie (art. 83 § 1 u.SN)⁸.

Kwestia rozstrzygania zagadnień prawnych nie będzie dotyczyła skarg kasacyjnych w ramach tzw. przedsądu (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c), bowiem istotą przedsądu jest jedynie sprawdzenie przesłanki koniecznej do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Obejmuje to również wskazane w tym środku zagadnienie prawne, lecz sąd w tym wypadku nie podejmuje uchwały co do tego zagadnienia, lecz wydaje postanowienie o przyjęciu bądź odmowie przyjęcia tego środka zaskarżenia. Niemniej jednak zagadnienie prawne będące przedmiotem skargi kasacyjnej może być impulsem dla sądu do zastosowania art. 398¹⁷ k.p.c.

W obowiązującym w Polsce systemie prawnym zagadnienia prawne (pozanormalywnie określane także jako „pytania prawne” ponieważ

sygn. I NSNc 9/19, Lex nr 2697913; Sąd Najwyższy Izba Kontroli nadzwyczajnej i Spraw Publicznych. Orzecznictwo w Sprawach ze skarg nadzwyczajnych, P. Książak, A. Redzik (red.), Warszawa 2022, s. 77.

⁸ Zgodnie z § 2 art. 83 u.SN z wnioskiem, o którym mowa w § 1, mogą wystąpić również Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz, w zakresie swojej właściwości, Prezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Rady Dialogu Społecznego, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy i Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców.

w takiej formie każde z nich jest formułowane)⁹ rozstrzygane przez Sąd Najwyższy mogą przybrać postać:

- zagadnień abstrakcyjnych (*in abstracto*) – są one regulowane w art. 83 § 1 u.SN,
- zagadnień opartych na określonych stanach faktycznych rozstrzyganych przez sądy, mające charakter indywidualny (*in concreto*) – są one regulowane we wszystkich pozostałych przypadkach wskazanych wyżej.

2. Zagadnienia prawne i uchwały Sądu Najwyższego w tym przedmiocie

Punktem wyjścia do rozważań w kwestii uchwał w sprawach zagadnień prawnych podejmowanych przez Sąd Najwyższy musi być określenie definicji zagadnienia prawnego, a więc tego co jest przedmiotem badania Sądu Najwyższego. Należy podnieść, że przepisy k.p.c. oraz ustawy o Sądzie Najwyższym zawierają nieco odmienne określenia w tym zakresie. Zgodnie z art. 82 i art. 83 u.SN zagadnienie prawne występuje w sytuacji powzięcia przez Sąd Najwyższy poważnych wątpliwości co do wykładni przepisów prawa (będących podstawą wydanego rozstrzygnięcia albo wywołujących rozbieżności w orzecznictwie)¹⁰. Tymczasem w art. 390 k.p.c. i art. 398¹⁷ § 1 k.p.c. mowa jest o zagadnieniu prawnym budzącym poważne wątpliwości. Z kolei art. 398⁹ § 1 k.p.c., odnoszący się do przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazuje dwie odrębne kwestie: wystąpienie istotnego zagadnienia prawnego (pkt 1) oraz potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2). Pomimo niewielkich różnic w zakresie ujęcia zagadnienia prawnego w powyższych przepisach w istocie na gruncie uchwał Sądu Najwyższego w ww. spra-

⁹ P. Wiśniewski, *Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym*, Toruń 2014, s. 245. Takie określenie jest jednak błędne, bowiem polski ustawodawca wyraźnie odróżnia zagadnienie prawne uregulowane w przepisach kodeksu postępowania cywilnego od pytania prawnego uregulowanego w art. 193 Konstytucji RP. Pierwsza instytucja dotyczy zatem wykładni prawa i jest domeną Sądu Najwyższego, druga zaś odnosi się kwestii zgodności przepisów prawa z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą i jest zastrzeżona dla Trybunału Konstytucyjnego.

¹⁰ Należy jednak pamiętać o odmienności celów obu instytucji, które za punkt wyjścia mają zagadnienia prawne. W zagadnieniach *in concreto* chodzi o rozstrzygnięcie jednostkowej sprawy i niejako przy okazji wywarcia wpływu na orzecznictwo. Z kolei w zagadnieniach abstrakcyjnych chodzi przede wszystkim o usunięcie z orzecznictwa rozbieżności wynikającej z odmiennej wykładni prawa, co niewątpliwie będzie miało wpływ na rozstrzygnięcia w konkretnych sprawach.

wach dotyczących zagadnień mamy do czynienia z tożsamością przedmiotu¹¹. Wskazuje na to orzecznictwo podkreślając, że rozpoznawane w ramach skarg kasacyjnych zagadnienia prawne i zagadnienia z art. 390 k.p.c. muszą mieć podobny sposób sformułowania¹². Należy bowiem podnieść, że żaden z ww. aktów prawnych nie zawiera klasycznej definicji zagadnienia prawnego. Można ją określić poprzez wskazanie konkretnych cech, jakim winno ono odpowiadać. Kwestia ta pozostawiona została w gestii judykatury, która w poszczególnych orzeczeniach precyzuje elementy definicyjne pojęcia. Można wyróżnić wśród nich występowanie:

- istotnych (poważnych) wątpliwości natury prawnej związanych z wykładnią przepisów prawa, tzn. których rozstrzygnięcie przez sąd napotyka na trudności wykraczające poza te, które towarzyszą zwykłej wykładni prawa¹³,
- rozbieżnych ocen prawnych w doktrynie lub orzecznictwie, w związku z którymi zagadnienie zostało sformułowane¹⁴,
- niemożności samodzielnego rozstrzygnięcia przez sąd tych wątpliwości, pomimo podejmowanych prób¹⁵,
- poważnej wątpliwości, która musi dotyczyć aktualnego stanu prawnego¹⁶,
- zagadnienia nowego, nierozwiązanego dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa¹⁷,

¹¹ Podobnie wskazywano w literaturze, zob. K. Künstler, Problematyka zagadnień prawnych rozstrzyganych przez Sąd Najwyższy w trybie art. 390 § 1 k.p.c. oraz art. 398¹⁷ § 1 k.p.c. w kontekście udziału prokuratora – analiza na przykładzie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2018 r., sygn. III CZP 108/17, Prokuratura i Prawo 2022, nr 10, s. 40.

¹² Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2022 r., sygn. I NSK 23/21, Lex nr 3350311; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 I 2022 r., sygn. III CZ 62/22, Lex nr 3303302; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 sierpnia 2021 r., sygn. III USK 245/21, Lex nr 3400436; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2021 r., sygn. II PSK 84/21, Lex nr 3317268.

¹³ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2022 r., sygn. III CZP 29/22, Lex nr 330 5837; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2021 r., sygn. III CZP 91/20, Lex nr 3273406.

¹⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2020 r., sygn. V CSK 343/19, Lex nr 3008568; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., sygn. III CSK 150/19, Lex nr 3008566.

¹⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2022 r., sygn. III CZP 41/22, Lex nr 3303283.

¹⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2021 r., sygn. III CZP 88/20, Lex nr 3268912; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2000 r., sygn. III CZP 7/00, Lex nr 43905.

¹⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2021 r., sygn. II PSK 84/21, Lex nr 3317268.

– związku zagadnienia prawnego z rozstrzyganą sprawą (jedynie przy zagadnieniach *in concreto*)¹⁸.

Uchwały Sądu Najwyższego nie stanowią orzeczeń *sensu stricto*, o charakterze imperatywnym, rozstrzygającym o przedmiocie konkretnego procesu, zarówno co do kwestii procesowej, jak i kwestii incydentalnej, lecz są decyzją Sądu Najwyższego rozstrzygającą zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy lub powziętych wątpliwości co do wykładni przepisów prawa, będących podstawą wydanego rozstrzygnięcia¹⁹. W polskim systemie prawnym uchwały Sądu Najwyższego nie są również źródłami prawa powszechnie obowiązującego²⁰, bowiem nie mieszczą się w zamkniętym katalogu źródeł prawa wskazanym w art. 87 Konstytucji RP²¹.

Zasadne jest więc pytanie czy uchwałę taką można zmienić. Należy podnieść, że ewentualna zmiana uchwały jest związana z jej mocą obowiązującą. Uchwała podjęta w składzie trzech sędziów oraz siedmiu sędziów, ale niemająca mocy zasady prawnej wiąże tylko składy sądów w danej sprawie²². Nadmienić należy, że wiązanie obejmuje teza uchwały a nie jej uzasadnienie, które stanowi jedynie pomoc w wykładni prawa²³. Uchwała straci moc wiążącą w sytuacji zmiany stanu prawnego

¹⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2021 r., sygn. III CZP 13/20, Lex nr 3125994.

¹⁹ Z. Kwiatkowski, Charakter prawny uchwał Sądu Najwyższego, *Ius Novum* 2020, nr 2, s. 129.

²⁰ W wyroku z dnia 20 kwietnia 2020 r., sygn. U 2/20 Trybunał Konstytucyjny uznał uchwały za akty prawa wewnętrznego w rozumieniu art. 93 Konstytucji RP, przy jednoczesnym uzależnieniu ich kontroli dokonywanej przez TK od spełnienia testu normatywności wynikającego z art. 188 pkt 3 Konstytucji RP.

²¹ Tylko orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego mają moc powszechnie obowiązującą i są ostateczne, a zatem mają przymiot źródła prawa stosownie do art. 190 ust. 1 Konstytucji RP.

²² Moc wiążącą uchwała zachowuje również w wypadku: skargi o wznowienie postępowania (art. 401 k.p.c.), skargi kasacyjnej (art. 398¹ i n. k.p.c.), skargi nadzwyczajnej (art. 94 u.SN), skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem orzeczenia (art. 424¹ k.p.c. w zw. z 424¹² k.p.c.), wniosku w trybie art. 96 u.SN, bowiem zagadnienie prawne w sprawie zostało już rozstrzygnięte. Jedynym wypadkiem może być wskazana w art. 398⁹ pkt 2 k.p.c. skarga kasacyjna w sytuacji pojawienia się rozbieżności w orzecznictwie. Związanie uchwałą zachodzi tylko w danej sprawie, w innych sprawach treść i uzasadnienie uchwały mogą jedynie stanowić pomoc przy dokonywaniu wykładni prawa zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 października 1995 r., sygn. I PZP 29/95, Lex nr 23422.

²³ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 października 1995 r., sygn. I PZP 29/95, Lex nr 23422. W doktrynie prawa prezentowany jest również pogląd, że sąd w danej sprawie jest związany argumentacją prawną przedstawioną w postanowieniu sądu o odmowie podjęcia uchwały wskazującej, że zagadnienie nie budzi poważnych wątpliwości prawnych, zob. T. Wiśniewski, Komentarz do art. 390, (w:) H. Dolecki,

(art. 390 § 2 k.p.c. w zw. z art. 386 § 5 k.p.c.). Uchwała taka wiąże także Sąd Najwyższy, jeśli w przyszłości będzie wniesiona skarga kasacyjna od orzeczenia, bowiem wobec rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego skargi kasacyjnej nie będzie można oprzeć na identycznym zagadnieniu prawnym²⁴. Może jednak wystąpić sytuacja, w której po wydaniu uchwały *in concreto*, a przed skierowaniem skargi kasacyjnej, inny skład Sądu Najwyższego podejmie uchwałę w odmienny sposób regulującą kwestię wskazaną w zagadnieniu już rozstrzygniętym w sprawie. W takim stanie prawnym wystąpią rozbieżności w orzecznictwie w rozumieniu art. 398⁹ pkt 2 k.p.c., co strona może podnieść jako konieczność rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego w skardze kasacyjnej. Wówczas Sąd Najwyższy może zastosować instytucję z art. 398¹⁷ § 1 k.p.c. Uchwała podjęta przez skład trzech sędziów oraz siedmiu sędziów niemająca mocy zasady prawnej, podjęta w trybie art. 390 § 1 k.p.c. i art. 398¹⁷ § 1 k.p.c. nie wiąże innych składów sądów powszechnych ani Sądu Najwyższego²⁵. To oznacza, że jeśli w podobnym przedmiocie zostanie zadane pytanie prawne, inny skład sądu może podjąć odmienne rozstrzygnięcie. Wówczas w obrocie będą pozostawać dwie odmienne uchwały Sądu Najwyższego, co może skutkować, wobec rozbieżności w orzecznictwie, wnioskiem o podjęcie uchwały *in abstracto* w trybie art. 83 § 1 u.SN. Należy jednak pamiętać, że Sąd Najwyższy dość restrykcyjnie interpretuje wymóg zaistnienia rozbieżności w orzecznictwie uzasadniających złożenie wniosku o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego. Podstawowym wymogiem jest przede wszystkim, aby rozbieżności wynikały z ukształtowanych, sprzecznych wobec siebie linii orzeczniczych. Przesłanka ta nie

T. Wiśniewski (red. nauk.), Kodeks postępowania cywilnego, t. II, Artykuły 367–505³⁷, Warszawa 2013, s. 136.

²⁴ Ze związania wynika nie tylko niemożność dokonania odmiennej oceny prawnej, ale i niedopuszczalność ponownego zwrócenia się przez sąd drugiej instancji o rozstrzygnięcie tego samego zagadnienia prawnego czy zastosowanie przez sąd pierwszej instancji art. 18, a przez Sąd Najwyższy – art. 398¹⁷, zob. M. P. Wójcik, Komentarz do art. 390 k.p.c., (w:) A. Jakubicki (red. nauk.), Kodeks postępowania cywilnego. T. I. Komentarz do art. 1–729, Warszawa 2017, s. 613.

²⁵ Zgodnie z treścią uchwały Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2007 r., sygn. III CZP 33/07, Lex nr 259725, uchwała Sądu Najwyższego podjęta na podstawie art. 390 § 1 k.p.c., wiąże, zgodnie z art. 390 § 2 k.p.c., tylko w danej sprawie. Nie jest więc nią związany sąd rozpoznający sprawę rozpoczętą nowym powództwem skierowanym przeciwko osobie, która nie była pozwaną w postępowaniu, w którym Sąd Najwyższy podjął uchwałę rozstrzygającą zagadnienie prawne, nawet jeżeli przedmiotem obu powództw jest to samo roszczenie oparte na tej samej podstawie faktycznej, a w uchwałę tej Sąd Najwyższy wypowiedział się na temat braku legitymacji biernej pozwanej w nowej sprawie.

będzie spełniona, jeżeli odnotowano pojedyncze, incydentalne odstępstwa od ugruntowanej linii orzeczniczej²⁶.

Należy również wskazać, że wśród uchwał Sądu Najwyższego dotyczących rozstrzygnięcia zagadnień prawnych są takie, które wywołują szczególny skutek, a więc mają moc zasady prawnej. Są to z mocy prawa uchwały podejmowane przez pełny skład Sądu Najwyższego, skład całej izby i skład połączonych izb. Uchwały składu 7 sędziów nie są z mocy prawa zasadami prawnymi. Jednak ten skład może postanowić o nadaniu uchwale mocy zasady prawnej (art. 87 § 1 u.SN). Podstawową konsekwencją zasady prawnej, jest to, że wiąże ona tylko wszystkie składy Sądu Najwyższego. Jednak nawet takie uchwały o mocy zasady prawnej nie są wiążące dla innych sądów powszechnych, poza składami w sprawie, w której skierowano zagadnienie prawne w trybie art. 390 k.p.c. (zgodnie z art. 386 § 6 k.p.c.)²⁷. Uchwały te wraz z uzasadnieniem są publikowane w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie internetowej Sądu Najwyższego. Przepisy ustawy o Sądzie Najwyższym przewidują jedynie możliwość zmiany uchwał mających moc zasady prawnej. Uchwał tych nie można wzruszyć w ramach kodeksowych środków zaskarżenia (zwykłych i nadzwyczajnych), za pomocą środków przewidzianych w u.SN, tj. w trybie skargi nadzwyczajnej²⁸ ani w trybie unieważnienia prawomocnego orzeczenia²⁹. Nie można w tej sytuacji stosować trybu

²⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 października 2015 r., sygn. I KZP 10/15, OSNKW 2015 r., nr 11, poz. 89; J. Izydorczyk, Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2016 r., sygn. I KZP 18/15, Orzecznictwo Sądów Polskich 2016, nr 11, poz. 101.

²⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 czerwca 2020 r., sygn. I KZP 1/20, Lex nr 3020690; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2021 r., sygn. III CZP 108/20, Lex nr 3225666; wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 20 listopada 2021 r., sygn. I ACa 531/21, Lex nr 3361815.

²⁸ Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN skarga nadzwyczajna może być wniesiona od orzeczenia sądu powszechnego oraz sądu wojskowego. Zgodnie z art. 3 § 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. Prawo o ustroju sądów wojskowych (tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 2250) sądami wojskowymi są wojskowe sądy okręgowe i wojskowe sądy garnizonowe. Stosownie do art. 1 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2021 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 217) stanowi, iż sądami powszechnymi są sądy rejonowe, okręgowe oraz apelacyjne. Sąd Najwyższy nie jest sądem powszechnym ani sądem wojskowym, a zatem niedopuszczalne jest wniesienie skargi nadzwyczajnej od orzeczenia wydanego przez ten sąd.

²⁹ Art. 96 § 1 u.SN przewiduje instytucję unieważnienia prawomocnego orzeczenia wydanego w sprawie, która w chwili orzekania ze względu na osobę nie podlegała orzecznictwu sądów polskich lub w chwili orzekania droga sądowa była niedopuszczalna, jeżeli orzeczenie to nie może być wzruszone w trybie przewidzianym w ustawach o postępowaniu sądowym. Tymczasem uchwały Sądu Najwyższego nie stanowią orzeczeń

z art. 83 u.SN, ten tryb dotyczy jedynie zagadnień *in abstracto*, zaś możliwość ich zmiany przewidziano w trybie art. 88 u.SN i art. 94 § 3 u.SN³⁰.

Jak wskazuje się w orzecznictwie formalny brak związania sądów uchwałami składów zwykłych i powiększonych oraz uchwałami o mocy zasady prawnej nie oznacza, że nie mają one realnego wpływu na judykaturę. Uchwały te zawierają bowiem zawsze określoną wykładnię danej normy prawnej popartą szeroką argumentacją i autorytetem Sądu Najwyższego. Niezastosowanie się do takiej uchwały w praktyce wymaga zatem od sądu przedstawienia pogłębionej kontrargumentacji, która może się okazać niewystarczająca w razie kontroli kasacyjnej (zażaleniowej) danego rozstrzygnięcia. Nie jest przy tym wykluczone, iż wydanie orzeczenia sprzecznego z uchwałą Sądu Najwyższego, zwłaszcza mającej moc zasady prawnej, może uzasadniać skargę o stwierdzenia niezgodności z prawem³¹. Nadmienić przy tym należy, że moc wiążąca zasady prawnej przestaje obowiązywać w sytuacji zmiany stanu prawnego, na bazie którego uchwała o mocy zasady prawnej została podjęta.

3. Forma przedstawienia zagadnienia prawnego

Formą w jakiej przedstawiane jest zagadnienie prawne Sądowi Najwyższemu w trybie art. 390 § 1 k.p.c. jest postanowienie sądu odwoławczego³² (zwanego również sądem pytającym). Przepisy k.p.c. nie formułują jego treści, jednak w tym zakresie pomocny jest art. 84 u.SN wskazujący, że musi ono zawierać uzasadnienie. Analiza tego przepisu, pomimo, że został on ujęty w ustawie dotyczącej Sądu Najwyższego, wskazuje, że musi ono zostać sporządzone z urzędu i stosuje się go do

sensu stricto, o charakterze imperatywnym, rozstrzygającym o przedmiocie konkretnego procesu. Stąd instytucja ta jest niedopuszczalna.

³⁰ Ten ostatni przepis odnosi się do procedury odstąpienia od zasady prawnej przez skład Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych rozpoznający skargę nadzwyczajną.

³¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 5 października 2021 r., sygn. III AUa 613/21, Lex nr 3269043; wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 17 października 2017 r., sygn. III AUa 234/17, Lex nr 2418111.

³² W judykaturze podniesiono również, że sądem uprawnionym do przedstawienia zagadnienia prawnego jest jedynie sąd, którego zadaniem jest ocena dopuszczalności lub zasadności środka odwoławczego. Nie może nim być sąd, którego działania prowadzą się do przekazania środka odwoławczego wraz z aktami innemu sądowi, zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 stycznia 2022 r., sygn. III CZP 10/22, Lex nr 3305424. Należy podnieść, że sądem uprawnionym będzie również Sąd Rejonowy, działający jako instancja odwoławcza. Np. w sytuacji, gdy rozpoznaje zażalenie w innym składzie na podstawie art. 394^{1a} § 1 i 2 k.p.c. zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2023 r., sygn. III PZP 6/22, Lex nr 352312.

wszystkich postanowień przedstawiających zagadnienia prawne, w tym do postanowień Sądu Najwyższego i sądów powszechnych³³. Wskazuje na to literalne brzmienie tego przepisu „postanowienie o przedstawieniu zagadnienia prawnego oraz uchwała Sądu Najwyższego wymagają pisemnego uzasadnienia”. Do podobnego wniosku skłania analiza judykatury³⁴. Poza niezbędnością sporządzenia uzasadnienia przepisy nie sformułowały żadnych innych wymogów co do treści uzasadnienia. W tym zakresie pomocny jest dorobek judykatury precyzujący powyższe wymagania. Nie ulega wątpliwości, że treść postanowienia i jego uzasadnienia musi być zdeterminowana celem, a więc koniecznością wyjaśnienia poważnych wątpliwości wskazanych w zagadnieniu prawnym niezbędnych do rozstrzygnięcia środka odwoławczego w konkretnej sprawie.

Na bazie judykatury można wskazać, że zagadnienie prawne powinno mieć postać pytania:

- sformułowanego ogólnie w oderwaniu od faktów danej sprawy³⁵,
- zawierającego przepis prawa na tle, którego doszło do poważnych wątpliwości prawnych³⁶,
- mającego znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, a niemającego charakter teoretycznych rozważań³⁷,
- nie sprowadzającego się do oczekiwania przez Sąd Najwyższy subsumpcji stanu sprawy z właściwym przepisem prawa³⁸,

³³ T. Ereciński, Komentarz do art. 390 k.p.c., (w:) T. Ereciński (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. III. Postępowanie rozpoznawcze, Komentarz Lexa, teza 5; M. Manowska, Komentarz do art. 390 k.p.c., teza 3, (w:) M. Manowska (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. 1, Lex/el 2020; M. P. Wójcik, Komentarz do art. 390 k.p.c., (w:) Kodeks postępowania cywilnego..., s. 613.

³⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2022 r., sygn. III CZP 29/22, Lex nr 3305837.

³⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2002 r., sygn. III CZP 64/02, Lex nr 77033.

³⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2002 r., sygn. I NSK 23/21, Lex nr 3350311; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2022 r., sygn. III CZ 62/22, Lex nr 3303302; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2021 r., sygn. III CZP 75/20, Lex nr 3275897.

³⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2022 r., sygn. III CZP 39/22, Lex nr 3303849; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2022 r., sygn. III CZP 29/22, Lex nr 3305837; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2022 r., sygn. III CZP 41/22, Lex nr 3303283; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2021 r., sygn. III CZP 75/20, Lex nr 3275897; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2008 r., sygn. III CZP 42/08, Lex nr 420375; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 1977 r., sygn. III CZP 63/76, Lex nr 2075.

- sformułowanego po wstępnej ocenie sądu *meriti*, który nie był w stanie rozwikłać wątpliwości prawnych³⁹,
- obejmującego aktualny stan prawny⁴⁰.

Z punktu widzenia rozpoznania zagadnienia prawnego lub odmowy podjęcia uchwały w tym zakresie ważne jest również prawidłowe sformułowanie uzasadnienia postanowienia, które powinno przedstawiać stan faktyczny i prawny, w oparciu o który zagadnienie powstało, wskazanie argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych⁴¹, przedstawienie szczegółowych argumentów uzasadniających przyjęcie, że sygnalizowane wątpliwości prawne mają poważny charakter⁴².

Należy nadto wskazać, że instytucja zagadnienia prawnego z art. 390 § 1 k.p.c. jest wyjątkiem od konstytucyjnej zasady podległości sądów tylko Konstytucji RP i ustawom (art. 178ust. 1 Konstytucji RP), bowiem udzielona odpowiedź wiąże składy rozpoznające sprawę, w której podjęto uchwałę w sprawie zagadnienia prawnego. Stąd powinna być ona stosowana wyjątkowo. Wobec tego Sąd Najwyższy jest zobowiązany udzielić odpowiedzi w zakresie wyznaczonym przez treść pytania prawnego. Wykładnia art. 390 § 1 k.p.c. winna być dokonana w sposób jak najbardziej ścisły, bez żadnych koncesji na rzecz argumentów o nastawieniu celowościowym lub utylitarnym. To wskazuje, że Sąd Najwyższy jest ograniczony przy podejmowaniu uchwały treścią skierowanego doń pytania przez Sąd pytający⁴³. Sąd Najwyższy nie może wychodzić poza to zagadnienie ani dokonywać jego reinterpretacji, gdyż prowadziłoby to do naruszenia zasady samodzielnego rozstrzygnięcia sprawy przez sąd właściwy bądź roztrząsa-

³⁸ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2022 r., sygn. III CZP 72/22, Lex nr 3303512; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2002 r., sygn. III CZP 64/02, Lex nr 77033.

³⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2022 r., sygn. III CZP 41/22, Lex nr 3303283.

⁴⁰ postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2021 r., sygn. III CZP 88/20, Lex nr 3268912.

⁴¹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2002 r., sygn. I NSK 23/21, Lex nr 3350311; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2022 r., sygn. III CZ 62/22, Lex nr 3303302.

⁴² Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2022 r., sygn. III CZP 72/22, Lex nr 3303512.

⁴³ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2021 r., sygn. III CZP 75/20, Lex nr 3275897; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2010 r., sygn. III CZP 68/10, Lex nr 677764; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 1999 r., sygn. III CZP 62/98, Lex nr 35532.

nia kwestii, które nie budzą wątpliwości sądu drugiej instancji⁴⁴. Udzielenie odpowiedzi przez Sąd Najwyższy poza wskazanym w pytaniu zagadnieniem prawnym, stanowi więc wyjście poza ramy przedstawione mu w zagadnieniu prawnym. Niemniej takie działanie Sądu Najwyższego, tj. wyjście poza granice przedstawione pytaniem, nie skutkuje nieważnością uchwały, brak jest bowiem środka umożliwiającego jej wzruszenie.

Z problematyką uchwał Sądu Najwyższego wiąże się bezpośrednio kwestia wykładni prawa dokonywanej przez Sąd Najwyższy. W judykaturze wielokrotnie podnoszono, że jedną z podstawowych dyrektyw wykładni przepisów prawa, wynikającą także z konstytucyjnych zasad państwa prawnego i podziału władz jest zakaz wykładni prawotwórczej. Sądom nie wolno wkraczać w kompetencję ustawodawcy i pod pozorem wykładni tworzyć nowych norm prawnych ani zmieniać treści i znaczenia norm istniejących. Sąd Najwyższy w sposób dobitny stwierdził, że „rzeczą sądów nie jest poprawienie ustawodawcy ani poprawienie kalendarza, lecz stosowanie prawa”⁴⁵.

W obowiązującym stanie prawnym nie wprowadzono *expressis verbis* obowiązku uzasadnienia wniosku o podjęcie uchwały *in abstracto* przez Sąd Najwyższy⁴⁶. Niemniej jednak wynika on pośrednio z treści art. 83 u.SN, który wskazuje konieczność przedstawienia przesłanki w postaci rozbieżności w wykładni przepisów prawa. Tym samym argumentacja w tym zakresie stanowi formalną podstawę do przyjęcia wniosku do rozpoznania. Stąd uprawnione jest twierdzenie, że wniosek o rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy zagadnienia abstrakcyjnego winien zawierać praktycznie te same elementy jakie zawiera postanowienie w trybie art. 390 k.p.c. Jediną różnicą, z uwagi na specyfikę tego wniosku, będzie brak powiązania zagadnienia z konkretną sprawą. Niemniej jednak jego uzasadnienie musi wskazywać, że na tle przepisu prawnego będącego treścią wniosku w orzecznictwie sądowym ujawniły się rozbieżności

⁴⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2017 r., sygn. III SZP 1/17, Lex nr 2261733; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2014 r., sygn. I PZP 1/14, Lex nr 1515452; T. Wiśniewski, Komentarz do art. 390 k.p.c., teza 4, (w:) T. Wiśniewski (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Artykuły 367–505(39), WKP 2021.

⁴⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 1998, sygn. II CZ 58/98, Lex nr 1220287; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 2001 r., sygn. III CZP 29/01, Lex nr 47593; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25 VII 2022, sygn. III CZP 46/02, Lex nr 54142; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 września 2003 r., sygn. I CK 46/02, Lex nr 146454; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2015 r., sygn. II CSK 518/14, Lex nr 1754050.

⁴⁶ Taki obowiązek wynikał z art. 61 § 5 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym, tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 1254.

w wykładni prawa⁴⁷. Działania Prokuratora Generalnego wskazane w art. 83 § 2 u.SN dotyczące składania wniosków o wydanie uchwał w przedmiocie abstrakcyjnym doprecyzowują inne akty prawne. Stosownie do art. 17 § 1 i 2 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze⁴⁸ obsługę Prokuratora Generalnego zapewnia Prokuratura Krajowa m.in. poprzez udział prokuratorów w postępowaniach przed Sądem Najwyższym⁴⁹. Z kolei § 23 ust. 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury⁵⁰, wskazuje, że jednym z zadań Departamentu Postępowania Sądowego Prokuratury Krajowej jest opracowywanie projektów wniosków Prokuratora Generalnego do Sądu Najwyższego o podejmowanie uchwał mających na celu wyjaśnienie przepisów prawnych, których stosowanie wywołało rozbieżności w orzecznictwie, a także opracowywanie wniosków zawierających propozycje rozstrzygnięć zagadnień prawnych w sprawach nadesłanych przez Sąd Najwyższy⁵¹.

4. Udział Prokuratora Generalnego w posiedzeniach Sądu Najwyższego w przedmiocie zagadnień prawnych

Należy podkreślić, że udział Prokuratora Generalnego w posiedzeniach Sądu Najwyższego w sprawie zagadnień prawnych wynika z mocy samego prawa. Jedynym aktem prawnym, który w sposób całościowy reguluje ten udział są przepisy ustawy o Sądzie Najwyższym. Zgodnie z art. 85 § 3 u.SN w posiedzeniu, w zastępstwie Prokuratora Generalne-

⁴⁷ Postanowienie 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 września 2004 r., sygn. III CZP 25/04, Lex nr 141186.

⁴⁸ Tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 1247, dalej u.Pr.

⁴⁹ Art. 17 u.Pr.: § 1. Prokuratura Krajowa zapewnia obsługę Prokuratora Generalnego i Prokuratora Krajowego. § 2. do podstawowych zadań Prokuratury Krajowej należy również zapewnienie udziału prokuratora w postępowaniach przed Trybunałem Konstytucyjnym, Sądem Najwyższym i Naczelny Sąd Administracyjny, prowadzenie i nadzorowanie postępowań przygotowawczych, sprawowanie nadzoru instancyjnego i służbowego nad postępowaniami prowadzonymi w prokuraturach regionalnych, koordynacja nadzoru służbowego nad postępowaniami przygotowawczymi prowadzonymi przez pozostałe jednostki organizacyjne prokuratury, prowadzenie wizytacji prokuratur regionalnych, wykonywanie czynności w zakresie obrotu prawnego z zagranicą i prowadzenie centralnej bazy opinii prawnych oraz bazy wytycznych i zarządzeń Prokuratora Generalnego.

⁵⁰ Tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 1115, dalej reg.Prok.

⁵¹ Według § 23 pkt 4 i 5 reg.Prok. do zadań Departamentu Postępowania Sądowego należy: udział postępowaniu przed Sądem Najwyższym, udział w posiedzeniu Sądu Najwyższego w składach zwykłych i powiększonych dotyczących zagadnień prawnych w sprawach cywilnych.

go, może brać udział zastępca Prokuratora Generalnego, prokurator Prokuratury Krajowej lub prokurator innej jednostki organizacyjnej prokuratury, delegowany do wykonywania czynności w Prokuraturze Krajowej, wyznaczony przez Prokuratora Generalnego lub jego zastępcę do udziału w posiedzeniach Sądu Najwyższego. Z mocy prawa uprawnionym do wzięcia udziału w posiedzeniu jest zatem Prokurator Generalny, Zastępca Prokuratora Generalnego i prokurator Prokuratury Krajowej. Prokurator innej jednostki organizacyjnej delegowany do wykonywania czynności w Prokuraturze Krajowej do udziału w posiedzeniach Sądu Najwyższego musi posiadać wyznaczenie przez Prokuratora Generalnego lub jego zastępcę. Wydawałoby się, że Prokurator Generalny może wyznaczyć do tej czynności każdego prokuratora z powszechnej jednostki organizacyjnej delegowanego do Prokuratury Krajowej. Tak jednak nie jest, bowiem § 23 ust. 5 reg.Prok. ogranicza to uprawnienie do prokuratora pełniącego obowiązki w Departamencie Postępowania Sądowego Prokuratury Krajowej. Prokurator Generalny może w trybie art. 85 § 1 i 2 u.SN upoważnić podległego prokuratora do udziału w każdym rodzaju posiedzenia w sprawie zagadnień prawnych. Analiza tych przepisów prowadzi do wniosku, że wykluczone jest w tym postępowaniu zgłoszenie udziału przez prokuratora na zasadach art. 7 i art. 60 k.p.c., rozumianego jako odrębny akt woli, bowiem regulacją specjalną jest w tym zakresie art. 85 u. SN, który jest skierowany jedynie do Prokuratora Generalnego lub wyznaczonych przez niego prokuratorów. Regulacja ta wyklucza dodatkowy akt zgłoszenia udziału, bo ten przysługuje Prokuratorowi Generalnemu z urzędu, zaś do jego wyłącznej gestii pozostawia decyzje co do przedstawienia stanowiska i wyznaczenia prokuratora. To zaś stanowi przejaw rzeczywistego podjęcia działania w sprawie zagadnienia prawnego przed Sądem Najwyższym. Z powyższych względów zastosowania nie będzie miał art. 5 u.Pr., bowiem stanowi on normę ogólną o charakterze ustrojowym, określającą jedynie pozycję prokuratora w systemie organów ochrony prawnej⁵².

Do występowania przed Sądem Najwyższym wyznaczony prokurator musi posiadać upoważnienie obejmujące umocowanie w sprawie. Konieczność posiadania upoważnienia wynika także z uregulowań wewnętrznych prokuratury tj. art. 17 § 2 u.Pr. i § 23 ust. 4 reg.Prok. W praktyce ukształtowało się rozwiązanie polegające na przedstawieniu w odrębnym piśmie procesowym imiennego wyznaczenia prokuratora do wzięcia udziału w postępowaniu. Użycie określenia „udział” w posiedzeniu należy rozumieć bardzo szeroko. Wyznaczenie, o którym mowa

⁵² A. Nieć, B. Szyrowski, *Formy działania Prokuratora Generalnego w postępowaniach kasacyjnych przed Sądem Najwyższym*, *Prokuratura i Prawo* 2023, nr 3, s. 152.

w omawianym przepisie odnosi się zarówno do zagadnień o których mowa w art. 85 § 1 i § 2 u.SN. Dotyczy zatem zagadnień rozpoznawanych w składach zwykłych jak i powiększonych, oraz zagadnienia konkretne i abstrakcyjne. W przeciwieństwie do poprzednio obowiązującego art. 61 § 3 ustawy o Sądzie Najwyższym⁵³, w obecnym stanie prawnym w każdym posiedzeniu, w tym określonym w § 1 ww. przepisu nie ma ograniczenia do uczestniczenia w nim prokuratora określonej rangi. Obecnie prokurator delegowany do DPS Prokuratury Krajowej może uczestniczyć nawet w posiedzeniach pełnego składu Sądu Najwyższego.

W literaturze przedstawiono pogląd, że w postępowaniu w trybie art. 390 § 1 k.p.c. może zgłosić udział prokurator niewystępujący w danej sprawie na prawach strony w trybie art. 7 k.p.c. i art. 60 § 1 k.p.c.⁵⁴ Poglądu tego nie można podzielić. Przede wszystkim postępowanie w trybie art. 390 § 1 k.p.c., wywodząc się z konkretnego postępowania rozpoznawczego, biegnie niejako obok głównego procesu i ma charakter wypadkowy (incydentalny). Do czasu rozpoznania zagadnienia prawnego postępowanie główne ulega odroczeniu, co wynika wprost z art. 390 § 1 k.p.c. Zgodnie z regulacją u.SN kwestia rozpoznawania zagadnień prawnych nie ma charakteru postępowania rozpoznawczego, prokurator może zgłosić udział jedynie do postępowania głównego, na kanwie którego skierowano do Sądu Najwyższego zagadnienie prawne. Nadto zgodnie z art. 85 u.SN udział ze strony prokuratury w postępowaniu przed Sądem Najwyższym zastrzeżony jest jedynie dla Prokuratora Generalnego. To wskazuje, że prokurator powszechnej jednostki organizacyjnej prokuratury nie może zgłosić udziału w postępowaniu w sprawie zagadnienia prawnego na zasadzie art. 7 k.p.c. i art. 60 k.p.c. Zasadne jest również postawienie pytania co do sytuacji, gdy prokurator bierze już udział w postępowaniu głównym, w którym sąd odwoławczy zastosował instytucję z art. 390 § 1 k.p.c. Stosownie do art. 357 § 2 k.p.c. takie postanowienie sądu musi być doręczone prokuratorowi działającemu na prawach strony. Dodać należy, że zgodnie z art. 84 u.SN takie postanowienie

⁵³ Ustawa z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 1254). Zgodnie z art. 61 § 3 ww. ustawy w posiedzeniu pełnego składu SN, składu Izby lub Izb SN obowiązkowy był udział Prokuratora Generalnego lub jego zastępcy. W posiedzeniach pozostałych składów Sądu Najwyższego mógł wziąć udział Prokurator Generalny, jego zastępca, a także prokurator Prokuratury Krajowej. Udział prokuratora delegowanego do wykonywania czynności w Prokuraturze Krajowej był uzależniony od wyznaczenia go przez Prokuratora Generalnego lub jego zastępcę. Stąd prokuratorzy Prokuratury Krajowej oraz delegowani do niej nie mogli brać udziału w posiedzeniu pełnego składu SN, składu Izby lub połączonych Izb SN.

⁵⁴ K. Kü n s t l e r, Problematyka zagadnień..., s. 42.

z urzędu musi zawierać uzasadnienie. Zgodnie z art. 85 § 2 u.SN o posiedzeniu w sprawie zagadnienia prawnego zawiadamiani są Prokurator Generalny oraz pełnomocnicy stron w postępowaniu głównym. Z przepisu tego nie wynika, aby zawiadamiano prokuratora biorącego udział w sprawie na prawach strony. Brak takiego odniesienia nie wydaje się przeoczeniem ustawodawcy. Bowiernie z treści art. 85 u.SN wynika niezbicie, że reprezentowanie prokuratury w tym postępowaniu należy do wyłącznej kompetencji Prokuratora Generalnego. Zasadne jest stwierdzenie, że prokurator biorący udział w postępowaniu głównym na prawach strony, któremu doręczono odpis postanowienia sądu odwoławczego przedstawiającego zagadnienie prawne Sądowi Najwyższemu, powinien swoje akta sprawy oraz postanowienie tego sądu przekazać według właściwości funkcjonalnej Departamentowi Postępowania Sądowego Prokuratury Krajowej, stosownie do jego zadań określonych w § 23 ust. 4 reg.Prok.

Wzięcie udziału w posiedzeniu oznacza czynny udział przez prokuratora, wskazuje na to, przepis § 97 Regulaminu Sądu Najwyższego⁵⁵, zgodnie z którym po otwarciu rozprawy lub posiedzenia, sprawdzeniu obecności oraz sprawozdaniu sędziego sprawozdawcy przewodniczący udziela głosu osobom uprawnionym do udziału w rozprawie lub posiedzeniu, według ustalonej przez siebie kolejności. Każda osoba przemawia tylko raz. Jeżeli sprawa jest szczególnie zawiła, przewodniczący może w określonej kwestii udzielić głosu ponownie. Na podstawie § 96 ust. 1 reg.SN przewodniczący zadaje pytania i upoważnia sędziów do zadawania pytań. Gramatyczna wykładnia art. 85 § 3 u.SN zezwala na to, aby w posiedzeniu, w zastępstwie Prokuratora Generalnego, wziął udział nie tylko jeden prokurator, spełniający wymogi ww. przepisu, ale także aby jednocześnie wystąpił w nim więcej niż jeden prokurator, np. obok zastępcy Prokuratora Generalnego – wyznaczony do sprawy prokurator lub kilku wyznaczonych prokuratorów. Będzie to przede wszystkim dotyczyło spraw o skomplikowanym charakterze.

Należy zauważyć, że wyznaczenie przez Prokuratora Generalnego ma charakter zbliżony do upoważnienia do załatwienia spraw w imieniu organu administracji publicznej, przewidzianego w art. 268a k.p.a. W takiej sytuacji korzystając z dorobku wypracowanego na gruncie art. 268a k.p.a. można wskazać, że upoważnienie winno mieć formę pisemną. Nadto mocodawca (organ) musi posiadać wyraźną kompetencję przyznaną mu prawem, bowiem nie może przenieść na inny podmiot więcej praw niż sam posiada. Ponadto z treści udzielonego upoważnienia musi

⁵⁵ Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 14 lipca 2022 r. – Regulamin Sądu Najwyższego, Dz. U. z 2022 r., poz. 1489, dalej reg.SN.

wynikać jego zakres. Warunkiem skutecznego upoważnienia przez piastuna organu innej osoby do wykonywania kompetencji jest bowiem określenie, do załatwienia której kategorii spraw należących do zakresu działania organu administracji publicznej upoważniony jest, wskazany z imienia i nazwiska lub pełnionej funkcji (stanowiska), pracownik urzędu obsługującego ten organ, z określeniem daty, od której upoważnienie to można uznać za skuteczne. Daty udzielenia upoważnienia do załatwiania spraw administracyjnych, jak i jego zakresu, nie można bowiem domniemywać, w szczególności z faktu upoważnienia do wykonywania innych czynności. Z kolei sąd powinien w razie wątpliwości badać, czy dana osoba w świetle regulaminu organizacyjnego lub podziału czynności w danym urzędzie była upoważniona do działania w imieniu organu⁵⁶. Upoważnienie z art. 268a k.p.a. może być udzielone zarówno wtedy, gdy organ wydaje decyzję (postanowienie) we własnym imieniu, jak i wtedy, gdy wykonuje zadania zlecone w imieniu innego organu, także w drodze porozumienia⁵⁷. Z przepisu art. 85 § 3 u.SN wskazującego, że przed Sądem Najwyższym może wystąpić prokurator wyznaczony można również wywieść, iż wyznaczenie to obejmuje także sporządzenie pisemnego stanowiska w tej sprawie. Innymi słowy brak upoważnienia przez Prokuratora Generalnego do występowania w sprawie uniemożliwia prokuratorowi przedstawienie pisemnego stanowiska. W praktyce do Sądu Najwyższego przesyłane jest takie stanowisko wraz z pisemnym wyznaczeniem.

5. Pisemne stanowisko Prokuratora Generalnego

Tak jak wyżej wskazano, wyznaczenie prokuratora obejmuje również, a może przede wszystkim przygotowanie przez niego pisemnego stanowiska w sprawie zagadnienia do Sądu Najwyższego. Jest to bowiem konsekwencją pisemności postępowania przed Sądem Najwyższym, gdzie nie zawsze prokurator „stanie przed sądem”, bowiem np. posiedzenie będzie niejawne, a w takiej sytuacji jego udział *de facto* sprowadzi się do przedstawienia stanowiska na piśmie. Należy zadać pytanie w takim wypadku, co powinno obejmować takie stanowisko. Biorąc pod uwagę cel powyższego postępowania stanowisko winno odnosić się do roz-

⁵⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 października 1996 r., sygn. III RN 8/96, Lex nr 28573.

⁵⁷ Uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 8 listopada 1999 r., sygn. OPK 20/99, Lex nr 39454; wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 14 lipca 2010 r., sygn. kwietnia SA/Wa 541/10, Lex nr 671020.

strzygnięcia, a więc zawierać propozycję tego rozstrzygnięcia, w zależności od analizy postanowienia w przedmiocie zagadnienia prawnego⁵⁸.

Na tej kanwie można wskazać ewentualne rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego: a) odmowa podjęcia uchwały⁵⁹, b) podjęcie uchwały, c) skierowanie przez Sąd Najwyższy pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego w trybie art. 193 Konstytucji RP⁶⁰, d) skierowanie pytania prawnego do TSUE przez Sąd Najwyższy⁶¹, e) przekazanie do rozstrzygnięcia składowi powiększonemu, f) umorzenia postępowania wobec zbędności podjęcia uchwały⁶², g) przejęcie sprawy do rozpoznania przez Sąd Najwyższy⁶³.

Sporządzone stanowisko powinno w pierwszej kolejności zawierać propozycję rozstrzygnięcia, czyli tzw. wniosek, który zawarty jest w czę-

⁵⁸ Przemawia za tym również treść art. 85 § 5 u.SN, który odnosząc się do możliwości zobowiązania przez Prezesa Sądu Najwyższego pomiotów zawiadomionych o posiedzeniu, do przedstawienia na piśmie przed posiedzeniem stanowiska, mówi o „kierunku rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia”.

⁵⁹ Może zapaść wówczas, gdy: postanowienie nie odpowiada warunkom z art. 390 § 1 k.p.c. (zob. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 1956 r., sygn. kwietnia CO 8/56, Lex nr 412607); powiększony skład podjął uchwałę w tym przedmiocie (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2020 r., sygn. III CZP 94/19, Lex nr 2769782); droga sądowa jest niedopuszczalna (zob. uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 13 października 1951 r., sygn. C 427/51, Lex nr 117052).

⁶⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2019 r., sygn. I NO 55/18, Lex nr 2677511. Pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą może zadać każdy sąd.

⁶¹ Podstawą prawną procedury pytań prejudycjalnych jest art. 267 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, który stanowi: „Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jest właściwy do orzekania w trybie prejudycjalnym: a) o wykładni Traktatów, b) o ważności i wykładni aktów przyjętych przez instytucje, organy lub jednostki organizacyjne Unii. W przypadku gdy pytanie z tym związane jest podniesione przed sądem jednego z Państw Członkowskich, sąd ten może, jeśli uzna, że decyzja w tej kwestii jest niezbędna do wydania wyroku, zwrócić się do Trybunału z wnioskiem o rozpatrzenie tego pytania. W przypadku gdy takie pytanie jest podniesione w sprawie zawisłej przed sądem krajowym, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa wewnętrznego, sąd ten jest zobowiązany wnieść sprawę do Trybunału.

⁶² Umorzenie może nastąpić, gdy postanowienie sądu pytającego zostanie uchylone w sytuacji np.: zmiany ustawowej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2021 r., sygn. III CZP 25/20, Lex nr 3261129); cofnięcia środka odwoławczego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2021 r., sygn. III CZP 25/20, Lex nr 3261129); wskazanej w art. 355 k.p.c. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 1 lipca 2021 r., sygn. III CZP 97/19, Lex nr 3207613).

⁶³ W tym wypadku możliwe są dwa rodzaje działania: 1) gdy Sąd Najwyższy przejmuje sprawę do rozstrzygnięcia w trybie art. 390 § 1 k.p.c. – działa jako sąd drugiej instancji, zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 1965 r., sygn. II CR 107/65, Lex nr 4499; 2) gdy Sąd Najwyższy w powiększonym składzie przejmuje sprawę na podstawie art. 398¹⁷ § 3 k.p.c. – działa jako sąd kasacyjny.

ści wstępnej pisma. Najczęściej w części tej wnioskuje się o podjęcie lub niepodjęcie uchwały. W sytuacji zamieszczenia wniosku o podjęcie uchwały, który może przybrać postać pozytywną lub negatywną na postawione pytanie w zagadnieniu, równocześnie zawiera się propozycję treści uchwały. Stanowisko winno również zawierać uzasadnienie wniosku, które stanowi zasadniczy jego trzon. Ta część pisma odnosi się do ustaleń faktycznych w sprawie, które stały się kanwą przedstawionego zagadnienia prawnego jak i zawiera pewien rys historyczny sprawy. Następnie przedstawiona zostaje argumentacją prawną przemawiająca za zawartym w części wstępnej wnioskiem. Z uwagi na rangę organu jakim jest Prokurator Generalny, argumentacja powinna być wszechstronna i prezentować wysoki poziom wiedzy prawniczej, bowiem jej zadaniem jest wsparcie Sądu Najwyższego przy podjęciu właściwego rozstrzygnięcia. Na marginesie zauważyć jednak należy, że przedstawione stanowisko Prokuratora Generalnego nie ma charakteru zobowiązującego, a Sąd Najwyższy nie musi się do niego odnosić w uzasadnieniu podjętej uchwały. Stanowisko Prokuratora Generalnego jest więc dodatkowym głosem w procedurze podejmowania uchwały i podjętym dyskursie prawnym, którego przedmiotem jest zagadnienie prawne. W ten sposób Prokurator Generalny realizuje swoje zadanie ustrojowe, którym jest stanie na straży praworządności i pośrednio wpływa na kształtowanie jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych. Stanowisko Prokuratora Generalnego jest tym istotniejsze, że w procedurze podejmowania uchwał brak jest klasycznych stron procesu cywilnego, dbających o swoje interesy. Przedmiotem tego postępowania jest zagadnienie prawne, którego prawidłowe rozwiązanie leży w interesie publicznym, a którego głównym rzecznikiem jest właśnie Prokurator Generalny.

Tak jak wykazano wyżej przedstawienie do rozpoznania Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego powinno nastąpić w formie postanowienia, które wprawdzie nie podlega zaskarżeniu, jednakże ze swej istoty – wymaga z urzędu sporządzenia uzasadnienia. Należy w nim wskazać na czym, w ocenie sądu polegają wątpliwości interpretacyjne i dlaczego uznane zostały za poważne. W ten sposób Sąd Najwyższy będzie mógł dokonać ich analizy i zająć stanowisko w sprawie⁶⁴. Prokurator Generalny, w praktyce prokurator wyznaczony z DPS Prokuratury Krajowej, przygotowując stanowisko w sprawie powinien w pierwszej kolejności zbadać czy postanowienie sądu pytającego i umieszczone w nim zagadnienie prawne spełnia przesłanki ustawowe. W sytuacji ich braku stano-

⁶⁴ B. Bła d o w s k i, *Metodyka pracy sędziego cywilisty*, Warszawa 2013, s. 275, 276.

wisko powinno zawierać wniosek o odmowę podjęcia uchwały, zaś jego uzasadnienie winno opisywać brak przesłanki ustawowej np. brak wykazania rozbieżności w orzecznictwie. Należy zauważyć, iż postanowienie Sądu Najwyższego w kwestii odmowy udzielenia odpowiedzi na pytanie prawne nie ma mocy wiążącej w sprawie, często jednak uzasadnienie takiego postanowienia zawiera określony pogląd prawny. Powinno to znaleźć odzwierciedlenie w przedstawionych stanowiskach Prokuratora Generalnego, w których, co do zasady, wnioskuje się o odmowę podjęcia uchwały. Pomimo jednak wniosku o odmowę podjęcia uchwały, stanowisko to w uzasadnieniu winno przedstawiać pogląd w przedmiocie samego zagadnienia prawnego np. przywołując poglądy orzecznictwa bądź doktryny, które mają na celu wykazanie braku wątpliwości co do wykładni przepisu. Stanowisko to podlega akceptacji przez Zastępcę Prokuratora Generalnego, któremu powierzono kompetencję w tym zakresie.

Sąd Najwyższy rozpoznając zagadnienie prawne ma możliwość skierowania pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego. Zgodnie bowiem z normą z art. 193 Konstytucji RP kompetencję do kierowania pytań prawnych ma każdy sąd i to niezależnie od jego kategorii (powszechny, administracyjny, wojskowy, Sąd Najwyższy, wyjątkowy), usytuowania w wieloszczeblowej strukturze sądownictwa czy etapu orzekania w wieloinstancyjnym toku postępowaniu. Nadto wystąpienie z pytaniem prawnym niekoniecznie musi być związane z wykonywaniem przez sąd kompetencji z zakresu wymierzania sprawiedliwości⁶⁵. Część doktryny i orzecznictwa dopuszcza co prawda tzw. rozproszoną kontrolę konstytucyjności ustaw, niemniej nawet zwolennicy tego stanowiska podkreślają, że rozproszona kontrola konstytucyjności umożliwia jedynie odmowę zastosowania niekonstytucyjnej normy ustawowej w konkretnej sprawie i nie przemawia za przejściem przez Sąd Najwyższy funkcji Trybunału Konstytucyjnego, choćby tylko przez rozstrzygnięcie zagadnień prawnych, których istota sprowadza się do oceny zgodności takiej normy z Konstytucją RP⁶⁶.

Na podstawie art. 177 § 5 pkt 3¹ k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. w sytuacji przedstawienia pytania prawnego Trybunałowi Konstytucyjnemu w tej lub innej sprawie, postępowanie przed Sądem Najwyższym ulega zawieszeniu. Konieczność ta wynika z faktu, iż od wyniku postępowania zainicjowanego pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego, tj. rozstrzygnięcia w przedmiocie zgodności wskaza-

⁶⁵ B. Naleziński, Komentarz do art. 193 Konstytucji RP, teza 2, (w:) P. Tuleja (red.), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Lex/el. 2021.

⁶⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 października 2020 r., sygn. III CZP 95/19, Lex nr 3066660.

nego w pytaniu przepisu z normami konstytucyjnymi, zależy również rozstrzygnięcie w sprawie zawieszanej, bowiem przepis, którego konstytucyjność jest kwestionowana w pytaniu prawnym znajduje zastosowanie w sprawie będącej przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego⁶⁷. Zawieszenie postępowania powinno nastąpić przy rozpatrywaniu każdego zagadnienia prawnego, co do którego skierowano pytanie prawne do Trybunału Konstytucyjnego⁶⁸.

Należy zauważyć, iż Prokurator Generalny, na podstawie art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji RP, posiada własną kompetencję do kwestionowania konstytucyjności przepisów ustawy. Jest jednym z podmiotów uprawnionych do skierowania wniosku do Trybunału Konstytucyjnego, w sprawach, o których mowa w art. 188 Konstytucji. Przy czym jego kompetencja nie jest ograniczona do aktów normatywnych dotyczących spraw objętym zakresem jego działania, co wskazuje, że jego legitymacja na charakter generalny⁶⁹. Oznacza to, że Prokurator Generalny badając zagadnienie prawne będące przedmiotem rozpoznania Sądu Najwyższego i stwierdzając, iż dotyczy ono przepisu, którego konstytucyjność rodzi wątpliwości prawne, może albo wskazać Sądowi Najwyższemu możliwość skorzystania z instytucji z art. 193 Konstytucji RP albo też samodzielnie skierować w trybie art. 191 Konstytucji RP wnioski do Trybunału Konstytucyjnego, jednocześnie wnosząc o zawieszenie postępowania przed Sądem Najwyższym do czasu rozstrzygnięcia złożonego wniosku.

⁶⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 lipca 2020 r., sygn. I CO 11/19, Lex nr 2619321.

⁶⁸ Podstawę takiego rozstrzygnięcia może być norma § 87 reg.SN, zgodnie z którą do postępowania przed Sądem Najwyższym stosuje się przepisy niniejszego rozdziału z uwzględnieniem przepisów ustaw. Przepis § 102 reg.SN odnosi się natomiast do odwołania, odroczenia lub przerwania rozprawy lub posiedzenia.

⁶⁹ Nieograniczony charakter legitymacji oznacza, że – w przeciwieństwie do podmiotów wymienionych w pozostałych ustępach komentowanego przepisu – wnioskodawca nie ma obowiązku wykazania związku między treścią kwestionowanego aktu normatywnego (celami lub działalnością partii politycznej), a określonymi przez prawo jego własnymi zadaniami i kompetencjami, bądź własną sytuacją prawną. Wszystkie podmioty wymienione w art. 191 ust. 1 pkt 1 Konstytucji RP mogą zakwestionować każdy akt normatywny, o którym mowa w art. 188 Konstytucji RP. W konsekwencji TK nie ma prawa badać, czy uczynienie przez te podmioty użytku z przyznanej im kompetencji mieściło się w zakresie ich konstytucyjnych lub ustawowych zadań, zob. L. Bosek, M. Wild, *Kontrola konstytucyjności prawa*, Warszawa 2014, s. 171; Z. Czeszejko-Sochacki, *Sądownictwo konstytucyjne*, Warszawa 2003, s. 207; L. Garlicki, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. V, Warszawa 2007, s. 5; M. Podsiadło, *Prokurator Generalny jako inicjator kontroli norm przed Trybunałem Konstytucyjnym*, *Prokuratura i Prawo* 2014, nr 7–8, s. 101.

Sytuację przekazania sprawy składowi siedmiu sędziów Sądu Najwyższego identycznie regulują art. 390 § 1 k.p.c. i art. 398¹⁷ § 1 k.p.c., wskazując, że podstawą takiego przekazania jest wystąpienie przy rozpoznaniu odwołania lub skargi kasacyjnej zagadnienia poważnych wątpliwości prawnych. Art. 86 u.SN nie reguluje w ogóle przekazania zagadnienia składowi siedmiu sędziów, gdyż ta kwestia została rozstrzygnięta przepisami k.p.c. Z kolei przekazanie zagadnienia składowi większemu niż siedmiu sędziów wymaga uznania przez ten sąd przekazujący, że jest to uzasadnione znaczeniem dla praktyki sądowej lub powagą występujących wątpliwości (art. 86 § 2 u.SN). W takim wypadku może ją przedstawić składowi całej izby, natomiast izba – składowi 2 lub większej liczby połączonych izb albo pełnemu składowi Sądu Najwyższego. W judykaturze podnoszono, że przyczyną i celem przekazania zagadnienia prawnego do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi Sądu Najwyższego jest potrzeba usunięcia diametralnej rozbieżności orzecznictwa najwyższej instancji sądowej⁷⁰.

W sytuacji przejścia sprawy do rozpoznania albo przekazania zagadnienia prawnego powiększonemu składowi Sądu Najwyższego zasadne jest pytanie, który z prokuratorów winien brać udział w takim posiedzeniu po przejściu sprawy do rozpoznania. Jak się podnosi w doktrynie przejście sprawy do rozpoznania przez Sąd Najwyższy występuje w sytuacji, gdy rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego jest niemożliwe bez orzeczenia co do *meritum* sprawy. Przy rozpoznaniu sprawy przejętej stosuje się przepisy o postępowaniu przed sądem drugiej instancji⁷¹. Wykładnia celowościowa zdaje się wskazywać, że przejście do rozpoznania sprawy nadal wiąże się z rozstrzygnięciem zagadnienia prawnego.

W takim więc wypadku udział w sprawie może wziąć jedynie Prokurator Generalny, bowiem tylko Prokurator Generalny z ramienia prokuratury posiada uprawnienie do udziału w postępowaniu przed Sądem Najwyższym. Należy przy tym zaznaczyć, że tylko on jako rzecznik interesu publicznego, nie zaś prokurator podległej jednostki może występować w postępowaniach dotyczących zagadnień prawnych. Takie rozumienie art. 398¹⁷ § 3 k.p.c. i art. 390 § 1 k.p.c. zd. ostatnie wynika bezpośrednio z ich treści gramatycznej a także wykładni celowościowej. Nadto na powyższe rozumienie wskazuje również art. 85 § 1–3 u.SN. Wobec faktu, że stosownie do art. 17 § 1 i 2 u.Pr. obsługę Prokuratora Generalnego zapewnia Prokuratura Kra-

⁷⁰ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2013 r., sygn. I PZP 227/12, Lex nr 1369056.

⁷¹ M. P. Wójcik, Komentarz do art. 390, (w:) A. Jakubicki (red. nauk.), Kodeks postępowania cywilnego. T. I. Komentarz do art. 1–729, Warszawa 2017, s. 614.

jowa to prokuratorzy z tego podmiotu będą na podstawie upoważnienia brali udział w takich postępowaniach przed Sądem Najwyższym⁷².

W sytuacji z art. 398¹⁷ k.p.c., gdy skargę kasacyjną złoży Prokurator Generalny, mamy w praktyce do czynienia z dwiema odrębnymi formami działania Prokuratora Generalnego i upoważnionych w jego imieniu prokuratorów. Są to: a) skarga kasacyjna oraz upoważnienie w trybie art. 398¹¹ § 4 k.p.c. oraz b) zagadnienie prawne i wyznaczenie w trybie art. 85 u.SN. W takim wypadku pomimo sytuacji, że w obu sprawach może występować ten sam prokurator referent musi on posiadać dodatkowe upoważnienie z art. 85 u.SN do występowania w sprawie zagadnienia prawnego.

6. Powiadomienie Prokuratora Generalnego o posiedzeniach Sądu Najwyższego w przedmiocie zagadnień prawnych

Ustawową podstawą przesyłania Prokuratorowi Generalnemu, odpisów postanowień sądów pytających w sprawach zagadnień prawnych przekazanych do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu jest art. 85 u.SN. W pierwszej kolejności należy zauważyć, iż przepis ten w całości zawiera regulację poświęconą procedurze w przedmiocie zagadnień prawnych. O ile w przepisach kodeksu postępowania cywilnego zawarte zostały okoliczności uzasadniające inicjatywę sądu do przedstawienia zagadnienia prawnego, o tyle postępowanie Sądu Najwyższego z takim zagadnieniem zostało opisane w przywołanym artykule u.SN. Ponadto przepis ten odnosi się do wszystkich zagadnień prawnych, nie tylko konkretnych, ale także abstrakcyjnych. Należy wskazać, że w zakresie przedstawienia zagadnień prawnych Sądowi Najwyższemu oraz udziału w postępowaniu mającym na celu jego rozpoznanie, ustawodawca wyznaczył Prokuratorowi Generalnemu szczególną pozycję. Prokurator Generalny jest jedynym podmiotem wykwalifikowanym, który musi być powiadamiany o rozpoznawaniu każdego z rodzajów zagadnień prawnych (*in abstracto* i *in concreto*). Prokurator Generalny jest jednym z podmiotów wykwalifikowanych, wskazanych w art. 83 § 2 u.SN⁷³, uprawnionych do przedstawienia zagadnienia prawnego o charakterze abstrakcyjnym. Znamienne jest, że wskazane w tym przepisie podmioty mogą składać takie wnioski jedynie w zakresie swojej

⁷² Zob. przypis nr 49.

⁷³ Stosownie do art. 83 § 2 u.SN są to: Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Obywatelskich oraz, w zakresie swojej właściwości, Prezes Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta, Przewodniczący Rady Dialogu Społecznego, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy i Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców.

właściwości, zaś to ograniczenie nie dotyczy Prokuratora Generalnego i Rzecznika Praw Obywatelskich. Jednak w sytuacji wniesienia takiego wniosku przez inne podmioty kwalifikowane, jedynie Prokurator Generalny jest zawiadamiany o posiedzeniu sądu w kwestiach zagadnień abstrakcyjnych. W ten sposób ustawodawca podjął kolejny krok w kierunku utworzenia organu Prokuratora Generalnego działającego przy Sądzie Najwyższym. Nadto przez wskazanie legitymacji procesowej w tych sprawach podkreślił rolę Prokuratora Generalnego jako rzecznika interesu publicznego.

Kolejny przepis art. 85 u.SN odnosi się do regulacji w zakresie powiadomień o posiedzeniach Sądu Najwyższego. Jego analiza wskazuje, że przepis ten dedykowany jest w szczególności Prokuratorowi Generalnemu. Oznacza to, że każda norma zawarta w pięciu paragrafach tego przepisu dotyczy tego podmiotu. Obejmuje to również paragrafy, w których Prokuratora Generalnego wprost nie wymieniono. Art. 85 § 1 i 2 u.SN nakładają na Sąd Najwyższy obowiązek zawiadamiania wskazanych wyżej podmiotów o posiedzeniach Sądu Najwyższego. W art. 85 § 1 u.SN wymieniono zbiór desygnatów z uwagi na skład Sądu Najwyższego na posiedzeniu, tj. pełny skład lub skład całej izby albo skład izb połączonych. Analiza tego przepisu wskazuje, że pomimo użycia w nim spójników „lub” i „albo” mamy do czynienia z alternatywą rozłączną. Nie da się bowiem w tym samym przedmiocie jednocześnie wyznaczyć posiedzenia np. całej izby i połączonych izb. Inne rozumienie przepisu jest sprzeczne logicznie. Stąd w razie wyznaczenia któregokolwiek z tych posiedzeń należy o nim zawiadomić Prokuratora Generalnego. W art. 85 § 2 u.SN wyznaczono zbiór desygnatów, których wspólnym mianownikiem (denotacją) jest zagadnienie prawne w sprawach cywilnych i karnych. O posiedzeniu Sądu Najwyższego w tym przedmiocie należy, zgodnie z treścią przepisu zawiadomić „ponadto obrońców oraz pełnomocników w osobach adwokatów i radców prawnych, a także osoby uprawnione do sporządzania skargi kasacyjnej w sprawach cywilnych”. Stąd treści § 2 art. 85 u.SN nie można w jego rozumieniu i stosowaniu oderwać od treści wskazanej w § 1 tego przepisu. Należy wskazać, że podstawową wykładnią przepisów jest wykładnia gramatyczna. Literalne brzmienie przepisu wskazuje, że poprzez zamieszczenie partykuły „ponadto” wprost odnosi się on do art. 85 § 1 u.SN i uzupełnia listę zawiadamianych, na której jest już Prokurator Generalny. Nadto z uwagi na racjonalność ustawodawcy należy przyjąć, że skoro słowo „ponadto” znalazło się w treści przepisu, to ustawodawca wiązał z tym określony skutek. Jest nim właśnie powiązanie ze wskazanym w § 1 obowiązkiem zawiadamiania Prokuratora Generalnego. Przy dokonywaniu wykładni

przepisów istotne znaczenie ma porządek redakcyjny danego przepisu. Powyższy przepis należy więc czytać w ten sposób, że podstawowe znaczenie ma art. 85 § 1 u.SN, zaś § 2 stanowi jego uzupełnienie. Skoro z art. 85 § 1 u.SN wynika, że Prokuratora Generalnego zawiadamia się o posiedzeniach, zaś § 2 wskazuje na dodatkowe zawiadomienie, na co wskazuje zwrot „ponadto”, to zasadą wynikającą z brzmienia obu tych przepisów jest obowiązek Sądu Najwyższego zawiadamiania Prokuratora Generalnego o każdym posiedzeniu, w którym występuje zagadnienie prawne, w tym w składach zwykłych wprost niewymienionych w § 1 art. 85 u.SN⁷⁴. Wskazuje na to wyraźne brzmienie art. 85 § 2, w którym mowa jest o posiedzeniu wyznaczonym do rozpoznania zagadnienia prawnego. Chodzi zatem o każde posiedzenie w tym przedmiocie niezależnie od składu⁷⁵. Za powyższym przemawia również wykładnia celowościowa i systemowa, jaką było umożliwienie Prokuratorowi Generalnemu, z uwagi na jego pozycję ustrojową, branie rzeczywistego udziału w posiedzeniach dotyczących zagadnień prawnych. Do podobnych wniosków prowadzi wykładnia historyczna. Zgodnie z art. 61 § 3 poprzednio obowiązującej ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym⁷⁶ o posiedzeniu pełnego składu Sądu Najwyższego lub składu izby (izb) zawiadamiano Prokuratora Generalnego. W posiedzeniach pozostałych składów Sądu Najwyższego mógł brać udział prokurator Prokuratury Krajowej lub prokurator delegowany do wykonywania czynności w Prokuraturze Krajowej. Akcent tego przepisu położono na wzięcie udziału Prokuratora Generalnego oraz wyznaczanych przez niego prokuratorów. W ówczesnym stanie prawnym prokurator wyznaczony nie mógł wziąć udziału w posiedzeniach, w których udział zakreślony był wyłącznie dla Prokuratora Generalnego. Art. 61 § 4 zdanie 1 ówczesnej ustawy brzmiał identycznie jak obecnie obowiązujący art. 85 § 2 u.SN. Nikt wówczas nie kwestionował przesyłania postanowień w sprawach zagadnień prawnych do Prokuratury Krajowej (wówczas Prokuratury Generalnej), pomimo, że ówczesnie obowiązujący przepis wprost takiego obowiązku nie formułował. Należy zaznaczyć, że zawiadomienie o posiedzeniu wskazane w art. 85 u.SN z pewnością nie odnosi się tylko do terminu posiedzenia, bowiem akcent przepisu dotyczy podmiotu zawiadamianego (z uwagi na jego pozycję ustrojową) oraz faktu wystąpienia zagadnienia obejmujące-

⁷⁴ Podobnie – zob. K. Szczucki, *Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz*. Warszawa 2021, s. 446; K. Künstler, *Problematyka zagadnień...*, s. 43.

⁷⁵ Kompatybilna z tym jest regulacja § 23 ust. 4 reg.Prok., w którym wskazano udział w posiedzeniach w składach zwykłych i powiększonych.

⁷⁶ Dz. U. z 2016 r., poz. 1254.

go poważne wątpliwości prawne (§ 2). Celem tego przepisu jest poinformowanie Prokuratora Generalnego o przedstawionym zagadnieniu prawnym: *in abstracto* i *in concreto*, aby podmiot ten z racji swojej rangi ustrojowej mógł skorzystać z przysługujących mu uprawnień. Stąd, aby Prokurator Generalny mógł skutecznie wykonywać swoje kompetencje w zakresie zagadnień prawnych nie wystarczy samo zawiadomienie o posiedzeniu (np. poprzez stronę internetową Sądu Najwyższego), bowiem do oceny kwestii zagadnienia prawnego przez Prokuratora Generalnego konieczne jest zapoznanie się z argumentacją wskazaną przez sąd pytający w postanowieniu, do czego jest on zobowiązany m.in. w trybie art. 390 k.p.c.

Jak wskazano w art. 3 § 1 pkt 3 u.Pr. Prokurator Generalny stoi na straży praworządności poprzez podejmowanie środków przewidzianych prawem, zmierzających do prawidłowego i jednolitego stosowania prawa w postępowaniu sądowym. Ta kompetencja Prokuratora Generalnego jest zbieżna z kompetencją Sądu Najwyższego określoną w art. 1 ust. 1a) u.SN. Prokurator Generalny jako organ niezależny sprawuje zewnętrzną kontrolę orzeczeń, min. przez udział w postępowaniach przed Sądem Najwyższym w sprawach zagadnień prawnych. Działania podejmowane przez niego w tym obszarze mają na celu wyeliminowanie zaistniałych rozbieżności w interpretacji prawa i przyjęciu prawidłowego kierunku jego wykładni, a przez to przyczyniają się do wzmocnienia idei demokratycznego państwa prawa oraz pogłębiania zaufania obywateli do państwa. Omawiany przepis podkreśla zatem pozycję ustrojową Prokuratora Generalnego, statuując go w systemie organów państwa jako organu działającego przy Sądzie Najwyższym i niejako współpracującego z Sądem Najwyższym w wykonywaniu, istotnego z punktu widzenia państwa prawa zadania, którym jest zapewnienie jednolitości orzecznictwa. Wobec faktu, że zgodnie z art. 17 § 1 i 2 u.Pr. obsługę Prokuratora Generalnego zapewnia Prokuratura Krajowa m.in. poprzez udział prokuratorów w postępowaniach przed Sądem Najwyższym, to Prokuraturze Krajowej należy przesyłać zawiadomienia stosownie do art. 85 u.SN rozumiane jako przesłanie postanowień sądów pytających wraz z uzasadnieniem. Nie byłoby żadnych wątpliwości, gdyby przepis art. 85 u.SN brzmiał, że zawiadomienie o posiedzeniu jest dokonywane przez doręczenie odpisu postanowienia wraz z uzasadnieniem. Nie ulega jednak wątpliwości, że celem ustawodawcy było uregulowanie skutecznego mechanizmu udziału Prokuratora Generalnego w posiedzeniach w przedmiocie zagadnienia prawnego, aby umożliwić mu wykonywanie jego funkcji rzecznika interesu publicznego. Jest to kolejny przepis mający na celu wskazanie pozycji Prokuratora Generalnego przed Sądem Najwyż-

szym. Prokurator Generalny nie występuje w tym wypadku jako strona postępowania, lecz jako rzecznik interesu społecznego, a jego zadaniem jest przedstawienie opracowanego na wysokim poziomie prawniczym obiektywnego stanowiska, w celu zapewnienia jednolitości orzecznictwa. Jego udział nie jest związany z którąkolwiek ze stron postępowania a wiąże się z interesem publicznym. Istota zagadnienia prawnego wskazuje, że musi ono mieć charakter abstrakcyjny, a więc jego rozpoznanie nie dotyczy tylko postępowania, w którym zaistniało, lecz ma wpływ na praktykę orzecniczą we wszystkich sprawach. Spór będący istotą zagadnienia prawnego odrywa się od przedmiotu sprawy sądowej, a przechodzi na płaszczyznę sporu co do prawa, a w tym w zakresie ścierania się istniejących w orzecznictwie i doktrynie argumentów. Zagadnienia prawne, ze swej istoty, są przedstawiane w sprawach budzących poważne wątpliwości jurydyczne. Ich rozstrzygnięcie ma na celu ujednoczenie orzecznictwa i przez to służy interesowi publicznemu, w jeszcze większym stopniu niż rozpoznawanie przez Sąd Najwyższy środków zaskarżenia. W tej sytuacji pogląd przedstawiony przez niezależny organ władzy publicznej, którego zadaniem jest strzeżenie praworządności z pewnością jest bardziej pożądanym i koniecznym przy rozstrzygnięciu przez Sąd Najwyższy zagadnień prawnych. Nie bez znaczenia jest fakt, że strony nie zawsze korzystają (a ze względu na przymus adwokacko-radcowski przewidziany w art. 87¹ k.p.c. nie zawsze mogą skorzystać) z prawa do przedstawiania własnego poglądu odnośnie do pytania sądu odwoławczego⁷⁷. Z tego względu w literaturze przedmiotu wnosi się o zobligowanie Prokuratora Generalnego do zajmowania pisemnego stanowiska w przypadku przestawionego Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego, nie zaś, jak to ma miejsce dotychczas, pozostawienie decyzji co do o zajęciu stanowiska Prokuratorowi Generalnemu (albo upoważnionemu przez niego prokuratorowi)⁷⁸.

Ustawodawca w art. 85 u.SN posługując się pojęciem zagadnienia prawnego nie dokonał jego odrębnej definicji. Stąd należy sięgnąć do przepisów uszczegóławiających kwestie tego zagadnienia przedstawione w odpowiednich procedurach, w tym wypadku w art. 390 k.p.c., art. 398⁹ pkt 1 k.p.c., art. 398¹⁷ § 1 k.p.c. oraz stanowiska wypracowanego przez judykaturę i doktrynę prawa. Przedstawienie zagadnienia prawnego następuje w formie postanowienia właściwego sądu, które musi zawierać: dokładnie sformułowane pytanie prawne oraz uzasadnienie obejmujące:

⁷⁷ Przedstawienie przez stronę własnego poglądu jest całkowicie wykluczone w przypadku pytań abstrakcyjnych, w których brak jest tradycyjnych stron postępowania.

⁷⁸ A. Jaworski, *Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym przed Sądem Najwyższym*, *Polski Proces Cywilny* 2011, nr 3, s. 97, 98.

związek pytania z rozstrzygnięciem, przedstawienie poważnych wątpliwości, zaproponowane rozstrzygnięcie oraz rozbieżność w judykaturze⁷⁹. W stosunku do postanowień Sądu Najwyższego wynika to również z art. 84 u.SN. Na kwestię zawiadomienia należy spojrzeć przez pryzmat uprawnień i pozycji ustrojowej Prokuratora Generalnego. W zakresie zagadnień prawnych ustawodawca przewidział dla Prokuratora Generalnego funkcję podmiotu wspierającego Sąd Najwyższy w przedmiocie dbałości i kształtowania jednolitości orzecznictwa. Pozycja ustrojowa Prokuratora Generalnego w systemie organów władzy publicznej, podkreśla jego uprawnienia w celu ochrony interesu publicznego i praworządności, w tym poprzez przepis art. 5 u.Pr. Nadto w kwestii zagadnień prawnych zadaniem Prokuratora Generalnego jest podejmowanie działań w interesie praworządności mających na celu pomoc Sądowi Najwyższemu w zapewnieniu sprawowania wymiaru sprawiedliwości, poprzez jednolitość orzecznictwa sądowego (art. 1 u.SN).

Takich informacji nie zawiera w ogóle wskazanie na stronie internetowej Sądu Najwyższego zagadnienia prawnego jedynie poprzez umieszczenie pytania zadane sądowni. To z kolei, przy braku przesłania Prokuratorowi Generalnemu kopii postanowienia sądu pytającego wraz z uzasadnieniem, w konsekwencji uniemożliwia skorzystanie z prerogatyw Prokuratora Generalnego.

Za takim kierunkiem wykładni obowiązku zawiadomienia Prokuratora Generalnego przemawia również art. 85 § 5 u.SN, zgodnie z którym Prezes Sądu Najwyższego może zobowiązać podmioty zawiadomione o posiedzeniu do przedstawienia na piśmie przed posiedzeniem wniosków co do kierunku rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia. Z punktu widzenia specyfiki zagadnień prawnych i roli Prokuratora Generalnego trudno sobie wyobrazić sytuację, że będzie on zobowiązany do zajęcia stanowiska bez przekazania mu przez Sąd Najwyższy treści pytania, a co najważniejsze uzasadnienia jego skierowania, a odesłany jedynie do treści pytania wskazanego na stronie internetowej. Skoro zatem Prokurator Generalny może zająć pisemne stanowisko w każdej sprawie dotyczącej zagadnienia prawnego, to tym samym w każdej sprawie winno mu się doręczać postanowienie sądu pytającego w tym przedmiocie. W tym zakresie powstaje zagadnienie jaki charakter ma zobowiązanie Prokuratora Generalnego przez Prezesa Sądu Najwyższego. Wydaje się, że instytucja z art. 85 § 5 jest w swojej istocie podobna do instytucji ure-

⁷⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2022 r., sygn. III CZP 29/22, Lex nr 3305837; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2021 r., sygn. III CZP 91/20, Lex nr 3273406.

gulowanej w art. 398⁸ § 1 k.p.c., w którym mowa jest o zobowiązaniu przez Sąd Najwyższy w ramach postępowania ze skargi kasacyjnej. W tej sytuacji zasadne jest sięgnięcie po wykładnię dokonaną na kanwie tego przepisu. Pomimo użycia w art. 85 § 5 u.SN sformułowania „może zobowiązać”, norma ta przedstawia uprawnienie, a nie obowiązek Prokuratora Generalnego. Takie wnioski wynikają z oceny przesłanek działania podjętego przez Prokuratora Generalnego, gdzie również w ramach zagadnienia prawnego samodzielnie bada, czy występują przesłanki ochrony praworządności, praw obywatelskich lub interesu publicznego. Prokurator Generalny przedkładając stanowisko zajmuje samodzielną pozycję procesową i nie jest związany z żadną ze stron postępowania, bowiem wynika to z charakteru instytucji zagadnienia prawnego, którego celem jest wyjaśnienie wątpliwości interpretacyjnych. Nadto wynika to również z pozycji ustrojowej Prokuratora Generalnego⁸⁰.

Czynności wskazane w art. 85 § 5 u.SN mogą zgodnie z § 16 ust. 4 Regulaminu Sądu Najwyższego wykonać przewodniczący wydziałów, ich zastępcy lub sędziowie danej izby, jeśli Prezes Sądu Najwyższego im to zleci. Należy jednak podnieść, że niezależnie od treści art. 85 § 5 u.SN Prokurator Generalny zawiadamiany w trybie art. 85 § 1 i 2 u.SN ma prawo przedstawić swoje stanowisko.

W związku z omawianą kwestią przedstawiania stanowiska, powstaje pytanie czy Prokurator Generalny lub upoważniony przez niego prokurator może przedstawić stanowisko ustnie? Wydawałoby się, że przyjęcie takiego stanowiska jest możliwe, bowiem brak jest jakiegokolwiek przepisu, który by tego zabraniał. Podnieść należy, że art. 85 § 5 u.SN wskazuje, iż tylko na wyraźne zobowiązanie Prezesa Sądu Najwyższego, podmiot zawiadomiony o posiedzeniu przedstawia na piśmie przed posiedzeniem wnioski co do kierunków rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia. Ponadto procedura w sprawie zagadnień prawnych wskazana w § 97 ust. 1 reg.SN umożliwia zabranie głosu osobom uprawnionym do udziału w rozprawie lub posiedzeniu. Powyższe przy wykładni *a contrario* należy czytać jako brak obowiązku przedkładania pisemnego stanowiska. Należy jednak podkreślić kilka kwestii. W § 88 reg.SN wyrażono zasadę orzekania przez Sąd Najwyższy na posiedzeniach niejawnych⁸¹, co

⁸⁰ A. Nieć, B. Szyprowski, Formy udziału Prokuratora Generalnego w postępowaniu kasacyjnym w sprawach cywilnych, *Prokuratura i Prawo* 2023, nr 3, s. 136–137.

⁸¹ Zgodnie z § 88 reg.SN Sąd Najwyższy orzeka na posiedzeniach niejawnych. Przewodniczący może skierować sprawę na posiedzenie jawne lub rozprawę. Natomiast w składzie powiększonym zgodnie z § 111 ww. regulaminu Sąd Najwyższy podejmuje uchwałę na posiedzeniu jawnym, chyba że z ważnych przyczyn przewodniczący zarządzi inaczej.

powoduje, że przy braku przedstawienia sądowi stanowiska pisemnego Prokurator Generalny może nie mieć w ogóle możliwości ustnej wypowiedzi. Po drugie należy zwrócić uwagę na pisemny charakter postępowania przed Sądem Najwyższym. Trudno również sobie wyobrazić, że trudna i skomplikowana materia prawna zostanie w pełni przedstawiona (a równocześnie w pełni zapamiętana) w ustnej wypowiedzi. Pisemne stanowisko umożliwi Sądowi Najwyższemu szczegółowe zapoznanie się z nią i odniesienie się do niej przy podjęciu decyzji w sprawie zagadnienia prawnego. Mając na uwadze miejsce dyskursu prawniczego do którego dochodzi w Sądzie Najwyższym, za celową i wskazaną należy uznać pisemną formę ścierania się poglądów, gdyż zapewnia ona najwyższy stopień staranności. W tym kontekście należałoby zasadę wskazaną w art. 85 § 5 u.SN stosować do każdej sytuacji, w której Prokurator Generalny uzna za stosowne przedstawić swoje stanowisko sądowi.

7. Problematyka przedłożenia Sądowi Najwyższemu pisemnego stanowiska Prokuratora Generalnego

Kolejną kwestią wymagającą wyjaśnienia jest moment złożenia pisemnego stanowiska przez Prokuratora Generalnego. Art. 85 § 5 u.SN reguluje tylko przypadek, gdy Sąd Najwyższy zobowiąże Prokuratora Generalnego do przedstawienia stanowiska wskazując, że musi to nastąpić przed posiedzeniem sądu. Co więcej brak jest jakichkolwiek przepisów wskazujących ewentualne następstwa wynikające z niedotrzymania tego terminu. Stanowisko Prokuratora Generalnego nie może więc zostać odrzucone. Żaden z przepisów u.SN nie opisuje sytuacji, gdy złożenie stanowiska nie jest wynikiem zobowiązania sądu, lecz jest inicjatywą Prokuratora Generalnego. Należy wskazać, że biorąc pod uwagę konieczność zapoznania się sądu z problematyką objętą stanowiskiem Prokuratora Generalnego z pewnością należałoby je złożyć przed posiedzeniem. Jednak brak wskazania terminu oraz negatywnego skutku w postaci odrzucenia stanowiska pozwala na przyjęcie, że najpóźniej można to uczynić na posiedzeniu sądu. W takim wypadku najprawdopodobniej Sąd Najwyższy zarządzi przerwę lub odroczy posiedzenie celem zapoznania się z jego treścią.

Kolejnym problemem jest ilość egzemplarzy stanowiska jakie należy przedłożyć sądowi. Ta kwestia również nie została uregulowana w sposób odrębny ani w u.SN ani w reg.SN. Co do przedłożenia stanowiska pozostałym uczestnikom – w tym zakresie również brak jest regulacji prawnych. Specyfika postępowania dotyczącego zagadnień prawnych i rola w nim Prokuratora Generalnego wskazuje, że nie jest on stroną po-

stępowania w rozumieniu przepisów k.p.c. Stąd brak podstaw do stosowania w tym zakresie przepisów o konieczności doręczania stanowiska stronom postępowania czy konsekwencji związanych z ewentualnym brakiem formalnym w postaci niewystarczającej ilości egzemplarzy pisma procesowego. Prokurator Generalny jest w tym zakresie podmiotem mającym pomóc sądowi, stąd zobowiązany jest tylko jemu przedłożyć swoje stanowisko. W praktyce przyjmuje się, że stanowisko Prokuratora Generalnego winno być złożone co najmniej w tylu egzemplarzach ilu członków liczy skład Sądu Najwyższego rozpatrujący zagadnienie. Z przyczyn praktycznych nie dotyczy to jednak sytuacji, gdy rozpatruje je skład całej izby lub izb połączonych. Niemniej jednak nic nie stoi na przeszkodzie, aby sąd wykonał kopie otrzymanego stanowiska w takiej ilości jaką uzna za konieczną do rozpoznania sprawy. Co do stron procesowych w praktyce zdarza się, że jeden z posiadanych egzemplarzy stanowiska doręcza im Sąd Najwyższy na posiedzeniu lub obecny prokurator, który może uczynić to również przed posiedzeniem. W przepisach nie określono, czy przedłożenie stanowiska Prokuratora Generalnego innym uczestnikom postępowania rodzi po ich stronie podstawę do odpowiedzi na ww. stanowisko⁸². Jednak w § 87 reg.SN wskazano, że w sprawach nieuregulowanych do postępowania przed Sądem Najwyższym stosuje się przepisy ustaw. Z pewnością na podstawie § 97 ust. 1 reg.SN strona, której doręczono stanowisko prokuratora może odnieść się do niego przy udzieleniu jej głosu przez przewodniczącego. Wydaje się również, że celem umożliwienia pozostałym uczestnikom postępowania zapoznania się ze stanowiskiem, Sąd Najwyższy może przerwać bądź odroczyć posiedzenie.

Przy obecnym kształcie regulacji prawnych powstaje pytanie jakie kryteria powinny decydować o zajęciu stanowiska przez Prokuratora Generalnego. Zasadniczo podstawowe kryterium stanowią, oceniane samodzielnie przesłanki określone w art. 7 k.p.c. (bowiem w tym zakresie przepisy nie przewidują jego odpowiednika, tak jak to ma miejsce w przypadku art. 398⁸ k.p.c.). Należy wskazać, że obserwowana jest duża ilość zagadnień prawnych kierowanych do Sądu Najwyższego i ich szerokie spektrum tematyczne. W razie konieczności zajęcia stanowiska przez Prokuratora Generalnego w każdej ze spraw, nastąpiłaby fizyczna niemożliwość podołania takiemu obciążeniu, bowiem zagadnienia prawne nie są jedynym działaniem Departamentu Postępowania Sądowego Prokuratury Krajowej⁸³. To z kolei wymusza w praktyce ograniczenie ilo-

⁸² Brak jest odpowiednika art. 398⁸ § 2 k.p.c. zgodnie z którym odpis stanowiska doręcza się stronom, które mogą się do niego ustosunkować w określonym terminie.

⁸³ Zadania Departamentu Postępowania Sądowego opisuje § 23 reg.Prok.

ści przedstawianych stanowisk w oparciu o kryterium wpływu zagadnienia na praktykę działań podejmowanych przez prokuraturę⁸⁴. Kryterium to ma jednak charakter ściśle wewnętrzny i służy ograniczeniu ilości spraw, może zatem stanowić przejaw oportunistycznego w dyskrecyjnej kompetencji Prokuratora Generalnego. Należy jednak zauważyć, że decyzja o niezajmowaniu stanowiska w sprawie zagadnienia prawnego, poprzedzona jest jego analizą prawną, dokonaną przez wyznaczonego prokuratora i podlega akceptacji przez Zastępcę Prokuratora Generalnego⁸⁵. Podnieść również należy, że kryterium to nie ma charakteru absolutnego i nie dotyczy stanowisk rozpoznawanych przez składy powiększone Sądu Najwyższego. Ze względu na skutki prawne jakie uchwały te wywołują, zwłaszcza, że mogą przybierać moc zasady prawnej, przedłożenie przez Prokuratora Generalnego stanowiska jest jak najbardziej wskazane.

8. Wnioski *de lege lata* i *de lege ferenda*

Powyżej przedstawione poglądy w przedmiocie udziału Prokuratora Generalnego w procedurze zagadnień prawnych rozpoznawanych przez Sąd Najwyższy prowadzą do wniosku ogólnego, że podmiot ten zajmuje szczególną a zarazem wysoką pozycję w systemie organów ochrony prawnej⁸⁶. W tej sytuacji za zasadny należy uznać wniosek *de lege lata* określający miejsce Prokuratora Generalnego jako organu działającego przy Sądzie Najwyższym. Pomimo, że status Prokuratora Generalnego nie został określony w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, to jednak regulacja ustawowa mu poświęcona wskazuje, iż zajmuje on również wysoką pozycję ustrojową, można powiedzieć, że poprzez wyposażenie go w określone uprawnienia, ustrojodawca stawia go w roli strażnika praworządności.

⁸⁴ Pomocne w tym zakresie mogą być przepisy Działu listopada reg.Prok. odnoszącego się do sposobu realizacji zadań związanych z udziałem prokuratora w sprawach cywilnych, rodzinnych, opiekuńczych oraz ze stosunku pracy i ubezpieczeń społecznych. W szczególności są to: § 360, § 364, § 365 które zawierają przykłady spraw, w których udział prokuratora jest wskazany.

⁸⁵ Kompetencje Zastępcy Prokuratora Generalnego w zakresie zagadnień prawnych wynikają z § 5.1 pkt 5a. (zagadnienia *in abstracto*) oraz § 5.1 pkt 13 Zarządzenia nr 28/22 Prokuratora Generalnego z dnia 3 sierpnia 2022 r. w zw. z art. 85 § 2 u.SN (zagadnienia *in concreto*).

⁸⁶ Organ ochrony prawnej to organ specjalnie powołany i odpowiednio zorganizowany w celu ochrony prawa, organy te dzielą się na orzekające, kontroli legalności/przestrzegania prawa, organy pomocy prawnej. zob. T. D e m e n d e c k i, Ustrój organów ochrony prawnej, Warszawa 2010, s. 17.

Mając na uwadze ten stan rzeczy i możliwe rozbieżności interpretacyjne *de lege ferenda* postulować należy zmianę przepisów w kierunku jednoznacznego określenia uprawnień Prokuratora Generalnego co do możliwości wzięcia udziału w każdym postępowaniu w przedmiocie zagadnienia prawnego niezależnie od składu Sądu Najwyższego w jakim jest procedowane. Należałoby w przepisach wprost wyartykułować obowiązek Sądu Najwyższego zawiadomienia Prokuratora Generalnego o każdym posiedzeniu w zakresie zagadnienia prawnego przez nadesłanie postanowienia sądu pytającego wraz z uzasadnieniem. Nadal jednak, tak jak to ma miejsce obecnie, Prokuratorowi Generalnemu jako organowi niezależnemu powinna zostać pozostawiona decyzja co do przedstawienia stanowiska w sprawie, a tym samym wzięcia w niej udziału. Celem określenia ram funkcjonalnych tej decyzji, za słuszny należy uznać postulat uzupełnienia regulaminu prokuratorskiego w tym przedmiocie, chociażby przez wskazanie, że decyzja ta winna brać pod uwagę praktykę prokuratorską określoną w dziale XI reg.Prok., który poświęcony jest aktywności prokuratora w sprawach cywilnych. W tym zakresie regulamin powinien zostać uzupełniony o przepisy regulujące konieczność przedstawiania Departamentowi Postępowania Sądowego Prokuratury Krajowej postanowień sądów pytających przekazanych Sądowi Najwyższemu, w postępowaniach, w których bierze udział prokurator podległej jednostki. Należy zauważyć, iż w obecnym kształcie reg.Prok. całkowicie pomija tę kwestię, pomimo że jak wyżej wykazano zagadnienia prawne stanowią obszar działania Prokuratora Generalnego, który ze względu na wagę problematyki wskazuje na jego wysoką pozycję ustrojową.

Podsumowując nadmienić należy, iż dbałość o jednolitość orzecznictwa (obok kontroli legalności wydawanych orzeczeń) stanowi w sprawach cywilnych podstawowe zadanie Prokuratora Generalnego, a kluczowym narzędziem umożliwiającym jego realizację jest przedstawianie stanowisk w przedmiocie zagadnień prawnych. Stąd też konieczne jest przyjęcie takich uregulowań prawnych, które w zakresie określonych ustawowo kompetencji Prokuratora Generalnego wykluczałyby jakiegokolwiek interpretacje mogące wpływać negatywnie lub ograniczać ten podmiot stojący na straży praworządności.

Bibliografia

1. Bładowski B., *Metodyka pracy sędziego cywilisty*, wyd. LEX, Warszawa 2013.
2. Bosek L., Wild M., *Kontrola konstytucyjności prawa*, Warszawa 2014.

3. Czeszejko-Sochacki Z., Sądownictwo konstytucyjne, Warszawa 2003.
4. Demendecki T., Ustrój organów ochrony prawnej, Warszawa 2010.
5. Ereciński T. (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. III. Postępowanie rozpoznawcze, Komentarz Lexa.
6. Garlicki L., Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, t. V, Warszawa 2007.
7. Izydorczyk J., Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2016 r., sygn. I KZP 18/15, Orzecznictwo Sądów Polskich 2016, nr 11, poz. 101.
8. Jakubecki A. (red. nauk.), Kodeks postępowania cywilnego. T. I. Komentarz do art. 1–729, Warszawa 2017.
9. Janiszewska B., O jednolitości orzecznictwa jako wartości systemowej, Przegląd Sądowy 2018, nr 11–12.
10. Jaworski A., Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym przed Sądem Najwyższym, Polski Proces Cywilny 2011, nr 3.
11. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. z 1997 r., poz. 483.
12. Księżak P., Redzik A. (red.), Sąd Najwyższy Izba Kontroli nadzwyczajnej i Spraw Publicznych. Orzecznictwo w Sprawach ze skarg nadzwyczajnych, Warszawa 2022.
13. Künstler K., Problematyka zagadnień prawnych rozstrzyganych przez Sąd Najwyższy w trybie art. 390 § 1 k.p.c. oraz art. 398¹⁷ § 1 k.p.c. w kontekście udziału prokuratora – analiza na przykładzie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 25 maja 2018 r., sygn. III CZP 108/17, Prokuratura i Prawo 2022, nr 10.
14. Kwiatkowski Z., Charakter prawny uchwał Sądu Najwyższego, Ius Novum 2020, nr 2.
15. Manowska M. (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. 1, Lex/el 2020.
16. Nieć A., Szyrowski B., Formy udziału Prokuratora Generalnego w postępowaniu kasacyjnym w sprawach cywilnych, Prokuratura i Prawo 2023, nr 3.
17. Podsiadło M., Prokurator Generalny jako inicjator kontroli norm przed Trybunałem Konstytucyjnym, Prokuratura i Prawo 2014, nr 7–8.
18. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 7 kwietnia 2016 r. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 1115.
19. Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 14 lipca 2022 r. – Regulamin Sądu Najwyższego, Dz. U. z 2022 r., poz. 1489.

20. Szczucki K., Ustawa o Sądzie Najwyższym. Komentarz, Warszawa 2021.
21. Tuleja P. (red.), Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, Lex/el. 2021.
22. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. Prawo o ustroju sądów wojskowych, tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 2250.
23. Ustawa z dnia 23 grudnia 2002 r. o Sądzie Najwyższym, tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 1254.
24. Ustawa z dnia 27 lipca 2021 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 217.
25. Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze, tekst jedn. Dz. U. z 2022 r., poz. 1247.
26. Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 1093.
27. Wiśniewski P., Udział prokuratora w postępowaniu cywilnym, Toruń 2014, s. 245.
28. Wiśniewski T. (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II. Artykuły 367–505(39), WKP 2021.

Participation of the Prosecutor General in Supreme Court sittings for legal issues in civil cases

Abstract

This paper discusses activities of the Prosecutor General, or the one performing public interest advocacy, undertaken for legal issues in civil cases. Relevant general terms, such as a legal issue or a Supreme Court resolution, are defined. A procedure to be followed in cases concerned as well as a role of the Prosecutor General, who, through presentation of their view on any specific legal issue to the Supreme Court, contributes to consistency of case law of courts, and thus emerges as the one who works together with the Supreme Court, is described.

Key words

Legal issue, abstract issues, specific issue, decision of an inquiring court, Prosecutor General, Supreme Court resolutions, Supreme Court Act.